

РАЗЛІК
БАЛАЎ ЦТ
ПА-НОВАМУ

4

ЯК
ПРАЦАЎЛАДКАВАЦЦА
ІНВАЛІДУ?

10

Выдаецца
з 9 жніўня 1917 г.

Родная газета на роднай мове

17
КРАСАВІКА
2019 г.
СЕРАДА
№ 72 (28939)

ЗВЯЗДА

ВЫХАД НА НОВЫ ЎЗРОВЕНЬ

Учора кіраўнік дзяржавы
з афіцыйным візітам наведаў Турцыю

Перагаворы прэзідэнтаў дзвюх краін прайшлі ў Белым палацы ў Анкары — афіцыйнай рэзідэнцыі Рэджэпа Тайпа Эрдагана. Беларускага лідара прынялі з нацыянальным каларытам: на пад'ездзе картэж Аляксандра Лукашэнкі сустрапа кавалерыя з 40 коннікаў, якія суправадзілі яго да галоўнай палацавай брамы.

Спачатку сустрэча прайшла ў вузкім фармаце, затым да кіраўнікоў дзяржаў далучыліся члены прадстаўнічых дэлегацый.

Па выніках перагавораў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка заявіў журналістам, што беларуска-турэцкія адносіны выходзяць на новы ўзровень. «Наша сустрэча паклала пачатак новага ўзроўню ўзаемаадносін ва ўсіх сферах. Галоўнае цяпер профільным міністрам, ураду выканаць нашы дамоўленасці. Мяркую, што цяперашні ўзровень развіцця нашага партнёрства дазваляе нам ставіць яшчэ больш амбіцыйныя мэты», — сказаў Аляксандр Лукашэнка.

Прэзідэнт Беларусі падкрэсліў, што Турцыя — адзін з ключавых партнёраў Беларусі ў рэгіёне, узаемадзеянню з гэтай краінай надаецца вялікае значэнне. Ён адзначыў, што першы афіцыйны візіт Прэзідэнта Турцыі ў Мінск у лістападзе 2016 года адкрыў новую старонку ў гісторыі беларуска-турэцкіх адносін. «Тады быў дадзены прыкметны імпульс палітычнаму, эканамічнаму, культурнаму, гуманітарнаму супрацоўніцтву. Гэта быў выхадны крок, які надаў сур'ёзную дынаміку нашым адносінам», — заявіў кіраўнік беларускай дзяржавы.

Аляксандр Лукашэнка раскажаў, што падчас перагавораў бакі «адкрылі і канструктыўна абмеркавалі ўвесь спектр важных тэм двухбаковага парадку дня». Быў адзначаны пазітыўны і плённы дыялог паміж краінамі. «У палітычнай сферы ў нас няма абсалютна ніякіх рознагалоссяў, у тым ліку па найважнейшых міжнародных пытаннях. Нашы пункты гледжання абсалютна супадаюць», — заўважыў Прэзідэнт.

Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што асновай беларуска-турэцкага супрацоўніцтва з'яўляецца эканоміка. Бакі падчас перагавораў вызначылі прыярытэтыя напрамкі ў галіне гандлю і інвестыцый, абмеркавалі перспектывы рэалізацыі сумесных праектаў у машынабудаванні, сельскай гаспадарцы, будаўніцтве, фінансах, хімічнай і лёгкай прамысловасці.

«Добра, што ад простага гандлю мы пераходзім да больш прасунутай формы эканамічнага ўзаемадзеяння — прамысловай кааперацыі. Зборка трактароў МТЗ у Турцыі сведчыць пра нашы сур'ёзныя намеры на гэтым кірунку. Разам будзем працаваць над аналагічнымі праектамі па іншых відах беларускай тэхнікі», — сказаў кіраўнік дзяржавы.

У індустрыяльнай зоне «Зырыкале» ў 80 км ад Анкары ў красавіку быў сабраны першы беларускі трактар. Перад перагаворамі яго прадэманстравалі Аляксандру Лукашэнку. Зборачную вытворчасць трактара BELARUS у Турцыі плануецца запусціць у ліпені. Падтрымку аказвае азербайджанскі бок. «Мы гэта зрабілі з апрадэманнаваннем разам з нашымі турэцкімі сябрамі і прадстаўнікамі Азербайджана. Вельмі цікавая форма. Думаю, што няшмат такіх прыкладаў у свеце, калі па беларускіх тэхналогіях мы пачалі вытворчасць у адной з краін, а потым разам прыйшлі ў дружалюбную Беларусь і Азербайджану Турцыю», — заўважыў кіраўнік беларускай дзяржавы.

Асобная ўвага на перагаворах была аддадзена пытанням стымулявання гандлёва-эканамічнага супрацоўніцтва. У іх ліку — аптымізацыя лагістычных маршрутаў пры арганізацыі дастаўкі грузаў, працяг работы па стварэнні ў Беларусі банка з турэцкім капіталам, лакалізацыя сумесных вытворчасцяў на тэрыторыі дзвюх краін. «Мы чакаем ваш банк у Беларусі. Гатовыя да таго, каб вы маглі набыць беларускі банк або ўвайсці ў капітал нейкага беларускага банка», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Беларусь таксама зацікаўлена ў далейшым пашырэнні кантактаў у сферах тэхналогій, інвацыій, адукацыі і мае намер нарошчваць узаемадзеянне ў галіне сумесных навуковых распрацовак, акадэмічных праграм, абмену студэнтамі і выкладчыкамі вышэйшых навучальных устаноў.

СТАР. 2

МАГІСТРАЛЬНЫЯ ДАЛЯГЛЯДЫ

Фёдар КАРАЛЕВІЧ — праба Мінскага будаўнічага ўпраўлення №128, якое спецыялізуецца на пракладцы цепламагістралі. Дзесяць гадоў таму ён скончыў БНТУ і ад таго часу працуе ў зладжанай камандзе рабочых і інжы-

нера-тэхнічных у праекце — пракладвае сучасныя цепламагістралі ў новых, яшчэ не абжытых, мікрараёнах, будзе інжынерныя сеткі ў шматфункцыянальных комплексах, робіць кантроль і замену старых цеплатрас. Гэтымі

днямі малады праба заняты на пракладцы магістральных сетак для шматпавярховікаў, якія ўзводзяцца ўздоўж сталічнай вуліцы Аэрадромная.

Анатолий КЛЯШЧУК, фота аўтара.

Парламенцкі дзённік

НА САМАКАЦЕ? ЗНАЧЫЦЬ, ПЕШАХОД

Як плануецца змяніць Правілы дарожнага руху

ШЧАСЛІВА ДАЕХАЦЬ ДАДОМУ

Як паведаміў на пасяджэнні круглага стала «Удасканаленне прававога рэгулявання бяспечнасці дарожнага руху» ў Палаце прадстаўнікоў **начальнік упраўлення Дзяржаўтінспекцыі міліцыі грамадскай бяспекі Дзмітрый КАРЗЮК**, дзякуючы ўзмацненню жорсткасці адказнасці невярароўных кіроўцаў колькасць п'яніц за рулём скарацілася ў два з паловай разы — да дваццаці тысяч. Пасля ўвядзення адміністра-

На дарогах краіны за апошнія дванаццаць гадоў уратавана больш за 1 200 жыццяў. Тысяча дзвесце чалавек могуць адзначыць другі дзень нараджэння. Праўда, не заўсёды мы ведаем, хто абараніў нас ад п'янага кіроўцы, напалоханага лясца ці ўчастка з дрэннай бачнасцю. Дзяржаўтінспекцыя кіроўцаў прынятым «лепшым папярэдзіць, чым потым лячыць».

цыйнага арышту за паўторную язду без права кіравання транспартным сродкам сёлета да адказнасці прыцягнулі на 42% менш беларусаў, на 15% менш зарэгістравана дарожна-транспартных здарэнняў, на 17% менш чалавек загінула. «ДАІ не карны орган. Асноўная наша задача — стварыць такія ўмовы, пры якіх кіроўцам будзе немагчыма парушыць правілы. Жорстка? Марчыма. Але тое, што датычыцца жыццяў, напэўна, павінна быць жорстка», — адзначыў начальнік упраўлення.

СТАР. 2

Вялікі перапынак

Ці лёгка быць маладым... дырэктарам школы?

Поспех установы адукацыі — заслуга педкалектыву, а няўдача — памылка яе кіраўніка

«Што я адчуў, калі мне прапанавалі ўзначаліць установу адукацыі, апісаць цяжка. З чаго пачаць і як? Я рэальна глядзеў на рэчы і разумеў, што гэта вялікая адказнасць перад вучнямі, бацькамі, калегамі. А ці змагу я кіраваць? Ці здолею павесіць за сабой калектыв? — падзяліўся сваімі думкамі і сумненнямі дырэктар Ліцвянскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад — базавая школа Уздзенскага раёна **Анатолий АТРАХОВІЧ**. — Першыя дні кіраўніцкай дзейнасці дапамагі мне зразумець, што кіраваць — не толькі вельмі адказна, але і цікава. Быць дырэктарам — значыць, шмат працаваць, працаваць над сабой, знаходзіць падыходы да вучняў, бацькоў, педагогаў. Кіраўнік у сучасных умовах павінен быць натурай, здольнай пераадолець стэрэатыпы і знаходзіць нетрадыцыйныя шляхі вырашэння праблем, якія стаяць перад установай».

Анатолий Атраховіч і яшчэ 22 кіраўнікі «навабранцы», якія маюць стаж работы на кіроўчым пасадзе да пяці гадоў, сталі ўдзельнікамі конкурсу «Малады дырэктар», што быў арганізаваны на Міншчыне сярод кіраўнікоў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі галоўным упраўленнем па адукацыі Мінскага аблвыканкама, Мінскім абласным інстытутам развіцця адукацыі і абласным камітэтам Беларускага прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі.

СТАР. 4

ШТО Ё СВЕЦЕ РОБІЦЦА

Францыя збірае грошы на рамонт сабора Парыжскай Божай Маці

Супрацоўнікам экстраных службаў атрымаўся ўзяць узагаранне ў саборы пад свой кантроль, паведаміў CNN прадстаўнік парыжскай паліцыі. Выданне Parisien удакладняе, што ў будынку мінулыя ноч захоўвалася некалькі ачагоў узгарання.

Прэзідэнт Францыі Эмануэль Макрон, каментуючы тое, што адбылося, заявіў: «Горшага ўдалося пазбегнуць». «Дзякуючы мужнасці пажарных, фасад і дзве вежы не абрушыліся», — адзначыў ён.

Як паведамаў DW, ад абрушэння ўдалося выратаваць асноўную апорную канструкцыю, вежы галоўнага фасада, а таксама званы. Дах абваліўся на дзве трэці, разбураныя гадзіннік і шпіль, вакол якога размяшчаліся скульптурныя групы з 12 апосталаў і чатырох крылатых тэтраморфаў — сімвалаў евангелістаў. Па шчаслівым збегу абставін яны былі адраўняваны на рэстаўрацыю незадоўга да пажару і таму не пацярпелі. Паводле непацярэджанай інфармацыі, у саборы знішчаны аконныя ружы XIII стагоддзя. На здымках відаць, што ўнутры будынак не атрымаў сур'ёзных пашкоджанняў, алтар і крыж захаваліся.

У будучыні сабор, паабяцаў прэзідэнт краіны Эмануэль Макрон, будзе цалкам адраўняваны. Для збору сродкаў на гэта ён запусціў міжнародную фандрайзінгваю кампанію.

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ад імя беларускага народа і сябе асабіста выказаў глыбокія спачуванні ў сувязі з разбураным пажарам у саборы Парыжскай Божай Маці. Пра гэта БелТА паведаміў у прас-службе беларускага лідара. Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што паведамленне аб гэтым здарэнні шкадаваннем і смуткам адгукнулася ў беларускім грамадстве. «Падзяляем з французскім народам горч ад вялікай страты, якая спавіла ўсіх хрысціян і міжнародную супольнасць, і спадзяёмся на хуткае аднаўленне гэтага выдатнага помніка сусветнай архітэктуры», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

Платныя скрыжаванні могуць з'явіцца ў гарадах Расіі

Такая мера, на думку экспертаў Нацыянальнай тэхналагічнай ініцыятывы (НТІ) «Аўтанэст», у нейкай ступені зможа вырашыць праблему затораў у буйных расійскіх населеных пунктах.

«Людзі стануць планаваць свае паводзіны, і частка кіроўцаў абярэ альтэрнатыўны шлях, які будзе хутчэй за ўсё, больш доўгі, чым калі праехаць па платным маршруце», — лічаць у «Аўтанэст». Пры гэтым праезд па тых ці іншых скрыжаваннях будзе платны не ўвесь час, а ў пэўныя гадзіны — змяненне трафіку ў гэты час на 10% дазволіць іншым кіроўцам, якія заплалілі за праезд, праехаць скрыжаванне хутчэй. Каб правесці свае тэрэтычныя выкладкі, у адным з гарадоў Расіі ў 2020 годзе будзе праведзены эксперымент.

«Аўтамабільны затор азначае дадатковы расход бензін, дадатковую амартызацыю транспарту, парушэнні ў рабочым графіку людзей, якія затрымаліся на дарозе», — канстатавалі спецыялісты.

Японскія навукоўцы распрацоўваюць меню для харчавання каланізатараў Месяца

Спецыялісты Японскага агенцтва аэракасічных даследаванняў (JAXA) сумесна са сваімі партнёрамі маюць намер распрацаваць спецыяльную ежу для будучых экспедыцый на Месяц, каб людзі змоглі атрымаваць там паўнаватарнае і разнастайнае харчаванне ў ходзе працяглага знаходжання. Пра гэта паведамаў газета Asahi.

Мяркуюцца, што паўнаватарнае меню будзе даступна на Месяцы арыенціровачна да 2040 года, калі там пачне працаваць адна ці больш пастаянных станцый. Галоўная ідэя заключаецца ў тым, каб вырабляць асноўныя аб'ём прадуктаў непасрэдна на спадарожніку і толькі частку завозіць непасрэдна на Зямлю.

У якасці прататыпаў страў, якія можна будзе пакаштаваць на Месяцы праз 20 гадоў, JAXA прадставіла стэйк са шчучына выгадаваных ялавічых і курных клетак, крэм-суп з водарасцяў і сушы.

КОРАТКА

● Гандлёвым прадстаўніком Расіі ў Беларусі прызначаны Юрый Залатароў.

● У Беларусі адкрываюць новую IT-вакансію, дзе трэба думаць, як хакер.

● Навагрудскую швейную фабрыку «БелКрэда» чакае мадэрнізацыя. Прадпрыемства будзе вырабляць шырокі асартымент мужчынскага адзення (касцюмы, піжамы, штаны) з тканін Super AAT «Камволь».

● «Расатам» гатовы аказваць дапамогу ў эксплуатацыі БелАЭС пасля завяршэння яе будаўніцтва.

● Пункты велапракату адкрываюцца ў Мінску з 19 красавіка. Можна будзе арадаваць і дзіцячыя мадэлі, а таксама дадатковы інвентар (велакрэслы, велазамкі, наборы абароны, ролікі, гарадскія самакаты, дзіцячыя электрамабілі).

АСЦЯРОЖНА, ДЗВЕРЫ ЗАЧЫНЯЮЦА

Наколькі хутка ў Беларусі мяняюцца ліфты?

Пачатак 1970-х стаў у гарадской будове Беларусі пераломным часам. Дзякуючы таму, што ўдалося наладзіць масавую вытворчасць ліфтаў, жылыя дамы пераадолелі даўні бар'ер у пяць паверхаў і пачалі расці ўгору. Але, як і любы механізм, пад'ёмнікі маюць свой нарматыўны тэрмін эксплуатацыі. Для ліфтаў савецкай вытворчасці ён складае 25 гадоў. Але аўтара гэтых радкоў яшчэ не так даўно да кватэры паднімаў аграгат, які размяняў 40 гадоў. А часціткам ён і ўвогуле ішоў уверх пешшу восьм паверхаў, паколькі ліфт чарговы раз ламаўся.

— Яшчэ не так даўно тэмпы замены ліфтаў былі ў краіне вельмі марудныя, — адзначае **начальнік упраўлення нагляду за бяспякой пад'ёмных збудаванняў і атракцыйнаў Дзяржпрамнагляда Пётр КЛІМКО**. — Напрыклад, у 2015 годзе ў нас зарэгістравана 41 тысяча пасажырскіх ліфтаў. 14 тысяч з іх яшчэ тады «ад'ездзілі» сваю чвэрць стагоддзя. У планах на замену стаяла ўсяго... 431 машына, а ўдалося абнавіць толькі 347 пад'ёмнікаў. То было ўсяго

2,5 працэнта ад агульнай колькасці зношанага парку. Прычына, як бы гэта трывіяльна ні гучала, была ў грошых. А дакладней кажучы, у іх хронічным недахопе. Калі ўзяць стандартны дзевяціпавярховік, то кошт новага ліфта разам з работай па дэмантажы старога і устаноўцы новага дасягае сумы прыкладна ў 50 тысяч рублёў. Але чым дом вышэйшы, тым і кошт большы. А калі дом дасягае ў вышыню 12 паверхаў, то ў пад'ездзе ўжо павінны стаяць два ліфты.

Так бы і працягвалася гэтак валаводжанне прывесці ў адпаведнасць з гэтым рэгламентам. Працэсій кажучы, змяніць. Кропкай адліку стала 15 лютага 2013 года. На выкананне рэгламенту адводзіцца сем гадоў. Менавіта таму ў Беларусі і была прынята падпраграма «Бяспечны ліфт», якая ўваходзіць у дзяржаўную праграму «Комфортнае жыллё і спрыяльнае асяроддзе».

СТАР. 3

ВЫХАД НА НОВЫ ЎЗРОВЕНЬ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Прэзідэнт Турцыі нагадаў, што ў 2016 годзе бакі паставілі задачу дасягнуць узроўню тавараабароту ў 1 мільярд долараў. Летась краіны крыху не дасягнулі да гэтай адзнакі, ён склаў 984 мільёны долараў. «Мы вырашылі яшчэ больш папрацаваць над гэтым пытаннем і павялічыць тавараабарот да 1,5 мільярда долараў. Турцыя і Беларусь маюць такі патэнцыял», — упэўнены Рэджэп Таіп Эрдаган.

Аляксандр Лукашэнка пагадзіўся, што цяперашні ўзровень тавараабароту не адпавядае патэнцыялу беларуска-турэцкіх адносін. «Калі мы прымалі рашэнне аб мільярдзе тавараабароту, мы акуртатна прамаўлялі гэтую лічбу. Я не думаю, што мы так хутка дасягнем гэтай мяжы. І сёння мы ўжо гаворым пра пўтара мільярда. Я паабяцаў Прэзідэнту Турцыі, што ў нас ніколі не будзе ніякіх закрытых тэм у нашых адносінах — ці то пастаўкі харчавання, ці то супрацоўніцтва па лініі ваенна-прамысловага комплексу. Мы ў гэтых адносінах поўна рашучасці рабіць сур'ёзны і радыкальныя крокі», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

За два гады пасля візіту Прэзідэнта Турцыі ў Беларусь узаміны тавараабарот вырас на 20%. «Гэта вельмі добры прырост, але лічы не адпавядаюць патэнцыялу дзвюх дзяржаў. Мы можам, павінны і зробім значна больш, чым зрабілі нават за гэтыя два гады», — заявіў Аляксандр Лукашэнка.

Па выніках перагавораў прэзідэнтаў Беларусі і Турцыі падпісаны пакет дакументаў. Былі заключаны міжуродавае пагадненне аб супрацоўніцтве ў сферы адукацыі, мемарандум аб супрацоўніцтве паміж міністэрствамі юстыцыі, мемарандум аб узаемаразуменні паміж Дзяржаўным ваенна-прамысловым камітэтам Беларусі і Прэзідыумам абароннай прамысловасці Адміністрацыі Прэзідэнта Турцыі.

Акрамя таго, Нацыянальная акадэмія навук Беларусі і Міністэрства прамысловасці і развіцця Турцыі падпісалі мемарандум аб навукова-тэхнічным супрацоўніцтве ў Антарктыцы. Былі падпісаны дарожная карта развіцця супрацоўніцтва паміж НАН Беларусі і Навукова-даследчым саветам Турцыі на 2019—2021 гады і пратакол дзяржаўнага пасяджэння беларуска-турэцкай сумеснай міжуродавай эканамічнай камісіі.

Гэтыя дакументы, скажаў Аляксандр Лукашэнка, ствараюць дадатковыя ўмовы для пашырэння ўзаемавыгадных беларуска-турэцкіх сувязяў у па-

Фота БелТА.

тычным, гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным і гуманітарным кірунках.

«Для нас Турцыя з'яўляецца абсалютным прыярытэтам. Мы высока цэнім нашу дружбу і нацэлены на далейшае плённае ўсабаковае ўзаемадзеянне. Дарагі Рэджэп, у нас было шмат тэм (мы іх не агучваем), якія правяралі нашу дружбу, на-

дзейнасць, перш за ўсё беларусаў. Я не думаю, што сёння ты можаш нас у чымсьці папракнуць. Мы заўсёды былі нацэлены на добрыя адносіны, выконвалі нашы дамоўленасці і, калі абяцалі, чаго б нам ні каштавала, заўсёды рабілі. Так будзе і надалей», — запэўніў Прэзідэнт Беларусі.

Паводле БелТА.

СЛОВА БІЗНЕСУ

Дарчы, на двухбаковым бізнес-форуме, які прайшоў у Анкары ў дзень візіту Прэзідэнта Беларусі, нашы прадпрыемствы заключылі кантракты на 325 мільёнаў долараў. Пра гэта паведаміў старшыня Беларускай гандлёва-прамысловай палаты Уладзімір Улаховіч.

Буйны кантракт на 200 мільёнаў еўра заключыў «Нафтан». Прадпрыемства на працягу шасці гадоў будзе пастаўляць у Турцыю нітрылакрыявую кіслату, якая выкарыстоўваецца для вытворчасці штучных валокнаў. ААТ «Гродна Азот» падпісала з турэцкай кампаніяй кантракт на пастаўку поліаміднай ніткі на суму больш за 14,7 мільёна долараў. ААТ «Амкадор» па ўмовах заключанага кантракта паставіць у Турцыю 30 адзінак снегауборачнай тэхнікі на суму каля 1 мільёна 350 тысяч долараў.

«Магілёўхімвалакно» заключыла з дзюма турэцкімі кампаніямі мемарандумы аб намерах. Беларускае прадпрыемства плануе ажыццявіць пастаўкі поліэфірнага валанка на рынак Турцыі ў аб'ёме да 20 тысяч тон да канца 2021 года на суму каля 64,5 мільёна долараў. ААТ «Полацк-Шкловалакно» заакупіў у турэцкага ТАА «Эцілпродактс» тэхнічную борную кіслату на 7,9 мільёна долараў.

Генеральны дырэктар ААТ «БМЗ — кіруючая кампанія холдынгу «БМК» Анатоль Савянюк на бізнес-форуме ў Анкары падпісаў з турэцкімі кампаніямі рамачныя пагадненні аб пастаўках метапрадукцыі на суму звыш 14 мільёнаў долараў. Турцыя з'яўляецца традыцыйным рынкам у структуры збыту БМЗ. У гэтую краіну прадпрыемства рэалізуе металакорд, сталыя дроў, башшворыя трубы, літую нарыхтоўку. У 2018 годзе аб'ём экспарту перавысіў 38 мільёнаў долараў.

Фінансы

З'ялены — ГЭТА ЭКАЛАГІЧНЫ

Белінвестбанк прадставіў новае пазіцыянаванне брэнда

— З'ялены колер брэнда паказвае новую філасофію і асноўныя кірункі дзейнасці банка на наступныя некалькі гадоў і новыя падыходы да вядзення бізнесу, — адзначыў старшыня праўлення Андрэй БРЫШЦЯЛЁў.

Кіраўнік Белінвестбанка лічыць, што экалагічнасць — паняцце шматграннае. Яно ўключае ў сябе мноства аспектаў і кірункаў, але ключавым у рамках новага пазіцыянавання брэнда стане экалагічнасць вядзення бізнесу, як уласнага, так і партнёраў. Акрамя таго, экалагічны парадокс дня будзе інтэграваны ў карпаратыўную культуру і стратэгію развіцця банка, закрэпе нававольнае асяроддзе і грамадства ў цэлым.

Рэалізацыя праграмы па трансфармацыі ў Экабанк разлічана на сем гадоў. Асноўныя яе моманты закладваюцца ў стратэгію развіцця фінансавага інстытута з 2021 года, хоць і цяпер банк ужо зрабіў першыя крокі ў гэтым кірунку.

Выпуск «зялёных аблігацый» не за гарамі

Сярод глабальных экалагічных праектаў банка, якія знаходзяцца ў стадыі прапрацоўкі, — выпуск «зялёных аблігацый». Іх адметная рыса ў тым, што прыцягнутыя сродкі будуць выкарыстоўвацца для праектаў, звязаных з аднаўляльнай энергіяй, павышэннем энергаэфектыўнасці, экалагічна чыстым транспартам або нізкавуглероднай эканомікай.

«Запуск «зялёных» праектаў даасць магчымасць знайсці і аказаць падтрымку ідэям і тэхналогіям, здольным змяніць свет да лепшага», — скажаў спікер. Пазыка выйдзе ў адкрыты рынак і будзе прапанавана як фізічным, так і юрыдычным асобам, у тым ліку

банкам. Аб'ём эмісіі і прыбытковасць будуць вызначацца ў залежнасці ад пула канкрэтных праектаў. Адназначна на пытанне аб магчымым калідрыве прыбытковасцяў, старшыня праўлення растлумачыў, што такія праекты інвестыцыйнага характару, таму «па эканамічных законах яны павінны быць таньня». Што датычыцца валюты наміналу, то банк будзе рабіць упор на нацыянальную валюту. Прыцягненне сродкаў у замежнай валюце не выключана, калі фінансаванне будзе накіравана на набывццё абсталявання і тэхналогій за мяжой.

«Зялёныя» выпускі каштоўных папер банка гатовы размяшчаць ужо ў 2020—2021 гадах — па меры ўзнікнення патрэб і фарміравання пула адпаведных праектаў. Пры гэтым Андрэй Брышцэляў выказаў упэўненасць, што пул праектаў будзе заўсёды. Больш за тое, у банку падкрэсліваюць, што не робяць упор на буйныя прадпрыемствы.

Адна трэць — экалагічны праекты

Цяпер у партфелі банка колькасць зялёных праектаў складае каля 10%. Іх долю за час рэалізацыі праграмы трансфармацыі плануецца павялічыць мінімум да 30%.

Сярод ужо рэалізаваных падобных праектаў — будаўніцтва фотаэлектрычнай станцыі ў Касцюковіцкім раёне Магілёўскай вобласці і міні-ГЭС у Слоніміскім раёне. Акрамя таго, банк аказаў садзейнічанне ў будаўніцтве ветрапарку ў Віцебскай вобласці. Белінвестбанк, адзіны сярод крэдытна-фінансавых інстытутаў, уваходзіць у склад каардынацыйнага савета праекта «Ліквідацыя бар'ераў для развіцця ветразэнергетыкі ў Беларусі». У ліку найбольш буйных праектаў, якія

знаходзяцца ў стадыі рэалізацыі, Андрэй Брышцэляў назваў фінансаванне будаўніцтва смецчеперапрацоўчага заводу ў Мінску, рэканструкцыі сталічнай ачышчальнай станцыі УП «Мінскводаканал». Таксама банк удзельнічае ў стварэнні прасоўванні экалагічна бяспечных ахаладжальных вадкасцяў.

Разглядаюцца і новыя кірункі праграмы Climate Smart Trade. Гаворка ідзе аб абсталеванні і сістэмах, выкарыстанне якіх будзе дапамагаць спрыяльнаму ўплыву на клімат. Лінія, выдаткаваная для рэалізацыі праектаў, складае 20 мільёнаў еўра.

Дыктуюць уласнік і капукнік

Не стаў хаваць Андрэй Брышцэляў таго, што цяпер ідуць перагаворы аб куплі Еўрапейскім банкам рэканструкцыі і развіцця дзяржаўнай долі ААТ «Белінвестбанк». «Калі прапанова пастанупіла, то яна накіравана ўласніку. Кантрольны пакет дакументаў знаходзіцца ва ўрадзе. Усе ўмовы здзелкі, тэрміны, падыходы прапрацоўваюцца сумесна з прадстаўнікамі ЕБПР і ўрадам», — адзначыў Андрэй Брышцэляў.

Як паведамылася, намер гэтага буйнога банка ўвайсці ў акцыянерны капітал Белінвестбанка пацвердзіў сёлета ў пачатку сакавіка прэзідэнт Еўрапейскага банка рэканструкцыі і развіцця Сума Чакрабарці пасля сустрэчы з Прэзідэнтам нашай краіны. Кіраўнік прадстаўніцтва ЕБПР у Беларусі Аляксандр Піваварскі раней паведаміў, што Еўрапейскі банк рэканструкцыі і развіцця разлічвае завяршыць здзелку па ўваходжанні ў акцыянерны капітал Белінвестбанка ў першым паўгоддзі 2019 года. Асноўная задача ўваходжаньня ў акцыянерны капітал — нарасціць кошт банка для прыцягнення ў наступным стратэгічнага інвестара.

Сяргей КУРКАЧ.

Блізкая ўлада

Нерухомасць, камуналка, транспарт...

На прыём грамадзян па асабістых пытаннях да першага намесніка кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Беларусі Максіма РЫЖАНКОВА ў Глуск прыехалі з Мінска, Гомеля і Бабруйска.

Бабруйчанка Таццяна Савоставы паскардзілася на неправамерныя з яе пункту гледжання адносіны да членаў яе сям'і з боку міліцыі. З мужам яна ў разводзе, але ў яго праблемы з бізнесам чамусьці ўмешваюць і яе. Яшчэ адна заяўніца з Бабруйска прыйшла на прыём з юрыстам. Тая паведаміла, што ў 2001 годзе жанчына была звольнена з пасады бухгалтара заводу трактарных дэталей і аргатаў з ганебным для яе запісам «за сістэматычнае невыкананне заданняў кіраўніцтва». З таго моманту яна шукае справядлівасці ў судах, але безвынікова. Яе не задавальняе рашэнне Прэзідыума Вярхоўнага суда, і яна выкарыстоўвае іншыя магчымасці звярнуць на сябе ўвагу. Запіс на прыём па асабістых пытаннях да першага намесніка кіраўніка Адміністрацыі стаў чарговай спробай абліць сваё імя, бо нават на пенсіі гэты запіс не дае ёй жыць спакойна. Гамельчанка Ірына Барысава прыехала на прыём таму, што звароты ў розныя інстанцыі на ўзроўні сваёй вобласці не дапамаглі ёй вызначыцца ў адносінах з суседзямі з-за зямельнага ўчастка і прыбудовы да іх агульнага дома.

Фота БелТА.

нага дома. А трэнера па шашках з Бабруйска прывялі ў Глуск прадуючыя адносіны вышэйстаячага кіраўніцтва. Сярод тых, хто звярнуўся на прыём, — пажылы жыхар Глускага раёна, які патрабуе, каб па яго вуліцы праезджаў рэйсавы аўтобус з райцэнтра. Тая захады, якія прымаюць мясцовыя ўлады, каб вырашыць праблему, мужчыну не задавальняюць. Усяго на асабісты прыём да першага намесніка кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта звярнулася каля 30 чалавек.

— Усе пытанні ўзятыя на кантроль і будучы разгледжаны ва ўстаноўленыя заканадаўчым тэрмін, — падвёў вынікі сустрэчы Максім Ры-

жанкоў. — Пытанні былі разнапланавыя, датычыліся работы самых розных органаў улады. Я выдзеліў бы некалькі блокаў. Адзін з іх — гэта праблемы, якія стварае сама мясцовая ўлада. У Глуску я такога не ўбачыў, але шмат прыехала людзей з Бабруйска, Мінска, Гомеля, іншых населеных пунктаў, дзе няўважліва выслухалі заяўнікаў. Улада сама калісьці стварыла праблему, яна ператварылася для грамадзян з дробязнай у вялікую, прывяла да канфлікту з суседзямі, судовымі інстанцыямі. А сёння ўлады ўжо і самі не ведаюць, як дапамагчы. У выніку людзі ходзяць па замкнёным коле. Так быць не павінна. Улада павінна зрабіць усё, каб разабрацца з такога роду пытаннямі. Часта на прыём, калі прыязджае нехта з Мінска, прыходзяць людзі, якія да гэтага нікуды не звярталіся. Чалавек сядзіць, чамусьці не давярэе мясцовай уладзе і упэўнены, што толькі вярці начальнік са сталіцы вырашыць яго пытанне. З аднаго боку, такое, магчыма, дзесьці і ёсць. Але там змяняюцца кіраўнікі, прымаюцца кадравыя рашэнні. Людзі ж па звычцы не давярэаць. Але мясцовыя вертыкаль здольныя глыбока ўнікнуць у праблемы насельніцтва, вырашыць любыя яго пытанні. Яна і сама павінна імкнуцца да таго, каб быць карыснай людзям.

Нэллі ЗІГУЛЯ.

Новыя кнігі

Пасля «Вялікай размовы»

У перспектыве будучы і садок, і школа

Калі ў раёне завода «Рытм» лабудуюць дзіцячы садок? З гэтым пытаннем падчас правядзення акцыі «Ваша пытанне Прэзідэнту» звярнулася жыхарка Рэчыцы Наталля Кусянкова. Жанчына паведаміла: «Будуецца шмат дамоў, а садкоў усяго тры гады, даводзіцца уставаць шторанцы а пятай гадзіне. Спадзяюся, што гэта пытанне не застанеца без увагі».

Мы атрымалі адказ, падпісаны намеснікам старшыні Гомельскага абласнога выканаўчага камітэта Уладзімірам Гарбачовым. Улісе паведамляецца, што «праектам «Даталёвы план мікрараёна № 30А» Рэчыцы прадугледжана будаўніцтва ўстановаў агульнай сярэдняй адукацыі на 930 навучэнцаў, дашкольнай адукацыі на 240 месцаў. У сувязі з неабходнасцю ўзвядзення дашкольнай установы ў Рэчыцы гэтае пытанне будзе разгледжана пры распрацоўцы абласной інвестыцыйнай праграмы на 2020 год».

Ірына АСТАШКЕВІЧ.

Грошык у кошыку

У выдавецтве «Адукацыя і выхаванне» ўжо трэцім выданнем пабачыла свет кніга лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Ліпскага «Грошык і таямнічы кошык» («Азбука фінансавай граматычнасці ад «Беларусбанка»).

Мы шмат гаворым і пішам пра неабходнасць выдання літаратуры сацыяльна значнай, самым непасрэдным чынам скіраванай на вырашэнне адукацыйных і выхаваўчых задач у ста-сунках кнігі і юнага чытача. А не заўсёды думаем пра тое, якія веды сёння патрэбны зусім юным, як іх даносіць да маленькіх чытачоў. Выслушаўшы кансультацыі спецыялістаў у галіне фінансавай, банкаўскай справы, вядомы дзіцячы псіхолог Уладзімір Ліпскі прыдумаў сваю гісторыю, свой апо-вед. Які ён, у кнізе «Грошык і таямнічы кошык», растлумачвае ўжо прадмова, напісаная ад імя «Беларусбанка»: «... Ведаеш, я пражыў дастаткова многа і магу цябе запэўніць: змены ва ўсім адбываюцца вельмі хутка. І ўжо прад некаторы час для таго, каб выключыць святло ў пакоі, табе дастаткова будзе націснуць адну кнопку ў тэлефоне; каб набыць марожанае ў краме, не спатрабіцца шукаць у кішні манеты ці пяпа-працоўцы абласной інвестыцыйнай праграмы на 2020 год».

Сяргей ШЫЧКО.

НА САМАКАЦЕ? ЗНАЧЫЦЬ, ПЕШАХОД

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

У парламенце агульныя погляды на прававое рэгуляванне шукалі супрацоўнікі міністэрстваў унутраных спраў і транспарту і камунікацый, навукоўцы Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, прадстаўнікі Беларускай асацыяцыі экспертаў і сюрвеераў на транспарце і Праграмы развіцця ААН.

Бальную сістэму не абмяркоўвалі. Дзімтрый Карзюк адзначыў толькі, што ў краінах, дзе яе ўвядлі, за першы год на 27% знізілася колькасць парушэнняў. У Беларусі тых, хто парушае правілы сістэмна (каго бальная сістэма палюхае больш за ўсіх), — восем тысяч на тры мільёны сто тысяч выдадзеных пасведчанняў кіроўцаў. Норма аб укараненні бальнай сістэмы будзе разгледжана з удзелам кіраўніка дзяржавы.

«Правілы таксама павінны з'яўляцца прэзентывнай мерай, каб дарога стала бяспечным месцам для ўсіх. Пытанне бяспекі датычыцца кожнага, нездарма людзі часта пытаюць: а як самі грамадзяне могуць змагацца з ямай на дарозе, закрытым дрэвам знакам, прыпаркаванымі машынамі», — падкрэсліў старшыня Пастаннай камісіі па прамысловасці, паліўна-энергетычным комплексе, транспарце і сувязі Андрэй РЫБАК.

Дэпутаты выступаюць за пашырэнне становішча досведу, каб удзел у праграме «Добрая дарога» па прыкладзе Мінска ўзялі рэгіёны.

ХАЙ ДАРОГА БУДЗЕ ДОБРАЙ

Канцэпцыя забеспячэння бяспекі дарожнага руху ў Рэспубліцы Беларусь «Добрая дарога» прадугледжвае зніжэнне колькасці загінулых у ДТЗ да 2020 года да лічбы не болей за 500, а ў 2025 — не болей за 350 чалавек. Праграма дасягнення гэтых мэт заснавана на шведскай сістэме: менавіта Швецыя лідзіруе ў свеце па бяспецы дарожнага руху.

Начальнік аддзела арганізацыі дарожнага руху і дарожнай інспекцыі УДАІ МГБ Дзімтрый НАВОЙ падкрэсліў, што сістэма знаходжаньня вінаватага працэдуе ідэальна яшчэ з савецкіх часоў, але ніхто не аналізаваў фактары, што прывялі да здарэння. А ў ДТЗ заўсёды ёсць прычына: дзікія жывёлы, слізгакца дарогі, блізкасць крамы, дзе прадаецца алкаголь. Цяпер рабочыя групы аналізуюць гэтыя фактары і прапануюць меры па зніжэнні іх уплыву.

«У гэтую работу павінны ўключыцца праекціроўшчыкі, — лічыць начальнік аддзела. — Не толькі выкананне тэхнічных нарматываў важна пры будаванні шляхоў і развязак. Акрамя таго, распрацоўваецца ацэнка кошту жыцця беларуса».

Дзімтрый Навой лічыць, што неабходна знізіць дазволеную хуткасць у жылых раёнах да 50 км/г, што значна зніжае магчымасць гібелі пры сутыкненні з пешаходам у параўнанні з 60—69 км/г. Іншыя тэхнічныя

Фота Анастасіі КІСЕЛІЧУК.

меры таксама зольныя значна паўплываюць на дарожную абстаноўку: напрыклад, «ляжачыя паліцэйскія» практычна выключаюць ДТЗ са смертным выходам.

Сёння Мінск па бяспецы дарожнага руху знаходзіцца на ўзроўні самых прасунутых гарадоў свету і з'яўляецца адным з самых бяспечных гарадоў Еўропы. У доказ старшыня праўлення Беларускай асацыяцыі

экспертаў і сюрвеераў на транспарце Юрый ВАЖНІК прывёў лічбы: «У 2006 годзе ў Мінску ў ДТЗ загінулі 128 чалавек, у 2018-м — 28. У краіне ў цэлым у 2006 годзе было 1650 загінулых, у 2018-м — 580».

Як падкрэсліў старшыня праўлення БАЭС, усе простыя меры ўжо выкарыстаныя, досвед узорных краін пераняты. Каб паляпшаць статыстыку надалей, давядзецца

прадумваць нешта інавацыйнае. Дарчы, назваў Юрый Важнік і прыкладны кошт жыцця беларуса: ён складае каля 350 тысяч долараў. У ЗША — тры мільёны долараў. Такую суму дзяржава гатовая патраціць на ўратаванне жыцця аднаго грамадзяніна.

ТРЫ ГАЛОЎНЫЯ НАВІНЫ

«Правілы дарожнага руху не паспяваюць за развіццём самога транспарту», — прызнаў начальнік аддзела забеспячэння правапрымяняльнай дзейнасці УДАІ МГБ Аляксандр ЗАНІМОН. Размова, перш за ўсё, пра гіраскутары, электравеласпеды, скейтборды з электрухавым рухам.

Начальнік аддзела паведаміў, што ў праекце Указа аб унясенні змяненняў у Правілы дарожнага руху гэты транспарт вызначаны як «сродак персанальнай мабільнасці». Іх кіроўцаў прапанавана аднесці да пешаходаў і абавязваць рухацца па вылучанай веладарожцы, а калі яе няма — па тратуары, але не ствараць перашкод пешым удзельнікам руху.

Скутары, мапеды, матцыклі, аўтамабілі з электрухавым рухам — фактычна тыя ж самыя транспартныя сродкі, а значыць, павінны рухацца па агульнай праезнай частцы па агульных правілах. Адзіная прэфэрэнцыя: прадугледжана магчымасць руху электрамабільаў па паласе для маршрутных транспартных сродкаў.

Шматлікія скаргі і заявы веласпедыстаў звязаны з патрабаваннем спеважыстаў праезнай часткай. ДАІ прапануе дазволіць веласпедыстам не злізаць з веласпедна на пешаходных пераходах на рэгулюемых скрыжаваннях, але запавольвацца і рухацца з хуткасцю тых, хто ідзе. Абавязак злізаць на пешаходных пераходах, дзе няма святлафора, застаецца.

Для зручнасці і інтуітыўнага разумення плануецца таксама пашырэнне магчымасці выкарыстання дарожнай разметкі, у прыватнасці, веладарожак і пешаходных зон.

Нарэшце, паведаміў Дзімтрый Занімон, вырашана замацаваць «правілы дзвюх палос» пры перасячэнні пешаходнага перахода, згодна з якім кіроўца павінен застаўці дарогу пешаходу, калі між імі застаецца дзве паласы (ці паласа і трамвайныя шляхі, ці паласа і «астравок бяспекі»).

Каментуючы пытанні дэпутатаў, начальнік аддзела праінфармаваў, што знак «Фота-кантроль» аднесены да папераджальных і павінен устаанулівацца загадзя: за 50—100 метраў да радара ў населеным пункце, 150—300 метраў па-за ім; пад знакам «Прыпынак (стаянка) забаронены».

Падчас пасяджэння супрацоўнікі ДАІ звярнулі ўвагу, што думаць пра «сёння» — гэта ўжо позна. У сваім планаванні інспектары жывуць 2035-м годам, улічваючы перспектывы і патрабаванні будучыні, ставячы перад сабой адпаведныя мэты.

Варвара МАРОЗОВА.

Адна кнопка — для ўсіх сайтаў

У Беларусі з'явіцца новы сэрвіс для мабільнай ідэнтыфікацыі ў інтэрнэце — Mobile Connect. Дагавор аб запуску міжаператарскага сэрвісу па спрощанай аўтарызацыі падпісалі беларускія аператары veicom I А1, МТС, life :) і Асацыяцыя GSM (GSMA).

Mobile Connect — сэрвіс, прызначаны для ідэнтыфікацыі і аўтарызацыі карыстальнікаў інтэрнэт-рэсурсаў або праграм з дапамогай нумара мабільнага тэлефона. Карыстальнікі сэрвісу (абаненты беларускіх аператараў мабільнай сувязі) пры дапамозе спецыяльнай кнопкі змогуць у адзін клік па аналогіі з рэгістрацыяй праз сацыяльныя сеткі праходзіць аўтарызацыю на сайтах — не трэба будзе прыдумляць і запамінаць логіны і паролі для розных пляцовак.

Тэхналогія гарантуе поўную бяспеку апераций і абаране персанальных даных. Перадача нумара абанента адбываецца толькі з яго згоды. Акрамя таго, аўтарызацыя для ўваходу на сайт магчыма з любой прылады — камп'ютара, планшэта, мабільнага тэлефона або ноўтбука.

Асацыяцыя GSM ініцыявала праект па распрацоўцы адзінага стандарту для аўтэнтыфікацыі і ідэнтыфікацыі на аснове абанентскага нумара ў 2014 годзе. Сёння Mobile Connect — гэта міжнародны праект, які прыцягнуў больш за 100 млн карыстальнікаў паслуг 70 аператараў мабільнай сувязі ў 38 краінах свету. Цяпер да іх ліку далучылася і Беларусь. Для беларускага рынку гэта новы сэрвіс, укараненне якога таксама праходзіць пад эгідай Асацыяцыі GSM.

«Прадукт на базе сэрвісу Mobile Connect уяўляе сабой хуткі, зручны і бяспечны доступ да розных рэсурсаў у інтэрнэце. Яго перавагі ацэняць як карыстальнікі, так і ўладальнікі рэсурсаў і бізнесу. Вартасці гэтага сэрвісу ўжо ацанілі абаненты дзясяткаў мабільных аператараў па ўсім свеце. І мы рады, што разам з партнёрамі змаглі прывесці гэтае рашэнне ў Беларусь», — пракаментавалі падзею генеральны дырэктар МТС Уладзімір КАРПОВІЧ.

— Група кампаній Turkcell працуе з Mobile Connect з 2015 года, — адзначае CEO life :) Эрдаль ЯЙЛА. — Сэрвіс атрымаў заслужана высокую ацэнку ў абанентаў: ён просты, зручны, бяспечны і вельмі хуткі. З выкарыстаннем Mobile Connect пакараваў рэгістрацыя, адрас электроннай пошты, увод пароля — усё застаецца ў мінулым. Ідэнтыфікацыя скарачаецца да аднаго кроку, кліку па выяве, якая ўспывае на экране смартфона.

Надзея НИКАЛАЕВА.

Хутка лета

Пуцёўкі ў санаторыі амаль не даражэюць

Датацыя на дзіцячыя лагеры сёлета будзе павялічана, і пабыць у іх змогуць усе ахвотныя. А вось месцаў у беларускіх санаторыях на летнія месяцы амаль не засталася. Пры гэтым цэны на іх у параўнанні з мінулым годам амаль не выраслі. Якой мэркуецца летняя аздараўленчая кампанія, расказаў дырэктар Рэспубліканскага цэнтра па аздараўленні і санаторна-курортным лячэнні насельніцтва Генадзь БАЛБАТОУСКІ.

За суткі — 53 рублі

З самага пачатку гэтага года на беларускія санаторыі ёсць устойлівы попыт. Іх запавяняльнасць у першым квартале вышэй, чым у гэты перыяд летась. Свабодная рэалізацыя пуцёвак вырасла на 14 %, а экспарт паслуг павялічыўся на 13 %. Вырас на 38 % і попыт на дадатковыя паслугі, якія не ўваходзяць у кошт пуцёўкі. Запавяняльнасць санаторыяў у летнія месяцы таксама абяцае быць высокай.

— Каля 80—90 % месцаў у санаторыях ужо забранаваны, попыт вельмі высокі. Таму калі вы хочаце правесці лета ў санаторыі, варта ўжо сёння пра гэта пакапацца, — кажа Генадзь Балбатоеўскі. Пры гэтым значнага росту цэн не прагназуюць.

— Росту цэн не будзе, улічваючы, што 80—90 % пуцёвак забранаваны па ранейшых цэнах. Адзін ложка-дзень у стандартных двухмесных нумары абдыцця 53 рублі. Гэта прыкладна на 3 % даражэй, чым летась. Улічваючы высокую попыт, магчыма, што рэшткі пуцёвак будуць рэалізаваны крыху даражэй, але ў межах 55 рублёў за суткі ў стандартных двухмесных нумары, — прагназуе эксперт.

Штогод санаторна-курортныя ўстановы значныя сродкі выдаткоўваюць на ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы. Летась гэта лічба складала каля 70 мільёнаў рублёў. Набытае самае сучаснае абсталяванне, якое ёсць у свеце, бо санаторыі ўсё больш арыентаваны на гасцей з заходніх краін. У тым ліку і з прычыны лібералізацыі візавага рэжыму.

— Сёння дзесьці санаторыяў у Брэскай і Гродзенскай абласцях працуюць у бязвізавай зоне, і да іх ёсць цікавасць. І яны не стаяць на месцы. Нашым брэндам застаецца медыцынскі складнік, высокі ўзровень дыягностыкі, унікальныя метады лячэння з выкарыстаннем прыродных фактараў, тэрапіяў, якія не выконваюць ні ў якім іншым месцы, — адзначае Генадзь Балбатоеўскі.

Зрэшты, нягледзячы на цікавасць да нашых санаторыяў з боку заходніх суседзяў, пераважную частку гасцей у беларускіх санаторыях традыцыйна складаць расіяне — каля 80 %.

Датацыя — дзецям

На вясенніх канікулах у аздараўленчыя ўстановы пабыла 67 тысяч беларускіх школьнікаў. На гэтыя мэты было выдаткавана больш за 1,7 мільёна рублёў. На летнюю аздараўленчую кампанію рэспубліканскі цэнтр па аздараўленні і санаторна-ку-

рортным лячэнні насельніцтва атрымае 47 мільёнаў рублёў.

— Плануецца аздаравіць 390 тысяч дзяцей. Летась гэта лічба была крыху меншай — 380,9 тысячы. Попыт на пуцёўкі ў дзіцячыя лагеры застаецца. Мы адыйшлі ад планавых аб'ёмаў і працуем толькі па звычайным прынцыпе. Усе тыя, хто мае патрэбу ў аздараўленні, а таксама ўсе ахвотныя атрымаюць пуцёўкі, — расказаў Генадзь Балбатоеўскі.

Датацыі будуць павялічаны ў параўнанні з мінулым годам у сярэднім на 6 % у залежнасці ад тыпу лагера. Так, у лагеры з кругласутачным знаходжаннем датацыя складае 196 рублёў, у дзённым лагерах на 18 дзён — 81 рубель, у спартыўным кругласутачным лагерах — 217 рублёў, у 9-дзённым профільным лагерах — 84—86 рублёў. Такім чынам, удзельная вага датацыі ў кошце пуцёўкі складае ад 40 % (у кругласутачных) да 80 % (у дзённых і 9-дзённых профільных). Бацькам дзяцей заплациць каля 10 % ад кошту пуцёўкі. Астатняе кампенсуюць за кошт прафсаюзаў і іншых крыніц.

Плануецца, што сёлета школьнікаў прымуць 146 стацыянарных лагераў.

— Некалкі гадоў таму нам удалося спыніць негатыўную тэндэнцыю масавага закрыцця стацыянарных заградных лагераў. Зацкаўленасць у такім відзе аздараўлення вялікая, і наша мэта — максімальна захаваць базу і развіваць яе, — падкрэслівае спецыяліст.

Сёлета, як і летась, сродкі, заробленыя на рэспубліканскім суботніку, часткова пойдуць на аднаўленне матэрыяльна-тэхнічнай базы дзіцячых лагераў і іх добраўпарадкаванне.

Алена КРАВЕЦ.

Але трапіць туды летам няпроста

● Мінск разлічвае развіццё супрацоўніцтва з Ташкентам да пабрацтва і ўмацавання ўзаемадзеяння ў ўсіх узроўнях. Пра гэта заявіў намеснік старшыні Мінгарвыканкама Арцём Шуран на сустрэчы з дэлегацыяй хакіміята Ташкента ў гарадской ра-тушы, паведамліла БелТА. Адна з задчак — нарошчванне цікавасці да брэнда Мінска, яго спартыўнага і турыстычнага патэнцыялу. «Цікавыя калегам і нашы напраўкі ў сферы адукацыі і аховы здароўя. Што датычыцца рэальнага сектара, то абмяркуем стварэнне сумесных вытворчасці і развіццё існуючых», — дадаў намеснік старшыні Мінгарвыканкама. Дэлегацыя на чале з намеснікам хакіма Дзілбар Нажмудзінавай знаходзіцца ў Мінску 15—18 красавіка. Па выніках сустрэчы бакі падпісалі пагадненне аб гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве.

● Два новыя фантаны — у раёне Нацыянальнай бібліятэкі і каля будынка Вярхоўнага суда — запусціць у Мінску ў гэтым сезоне, які пачнецца 26 красавіка, паведаміў карэспандэнту БелТА галоўны інжынер УП «Мінскзеліянобуд» Уладзімір Бабіўскі. Фантан на вуліцы Язмінавай у раёне Нацыянальнай бібліятэкі будзе святломузыкальным. Некаторыя мінскія фантаны ў гэтым сезоне па выхадных і святковых днях стануць працаваць даўжэй, чым звычайна. Усяго на балансе прадпрыемства «Мінскзеліянобуд» 34 фантаны. Сярод іх фантан-шырма — з распыленнем вады веерам на 180 градусаў (у раёне Нацыянальнай бібліятэкі), велічны фантан перад Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатрам і балета, лідар па колькасці струменяў на плошчы Незалежнасці, самы магучы і высокі фантан на вадзе — «Ветразь», самы старажытны — «Хлопчык з лебедзем» у Аляксандраўскім скверы (устаноўлены ў 1874 годзе, а ў 2016-м адрэстаўраваны).

Напярэдадні падзеі

Тэнісны паўфінал у Аўстраліі

20—21 красавіка на хард Pat Rafter Arena ў Брысбене зборная Аўстраліі і Беларусь паспрачаюцца за пуцёўку ў фінал амага будынка каманднага турніру ў жаночым тэнісе — Кубка Федэрацыі.

Беларуская каманда з пачатку тыдня ўжо знаходзіцца ў Аўстраліі і паспяла апрабаваць хуткія корты Брысбена. Сёння да беларускай «дрым-цім» далучыцца Вікторыя Азаранка. Дарэчы, для яе паўфінал у Аўстраліі стане дэбютам на такой адказнай стадыі Кубка Федэрацыі, астатнія дзятчаты ўжо маюць вопыт прадстаўлення сваёй краіны на вышэйшых этапах каманднага Кубка свету. Нагадаем, капітан каманды Таццяна Пучак акрамя Вікторыі ўключыла ў склад першую ракетку краіны Арыну Сабаленку, Аляксандру Сасновіч, Вэру Лапко і Лідзію Марозаву.

«Корт сярэдняй хуткасці дзятчатам спадабаўся, вельмі шмат часу для таго, каб прывыкнуць, не спатрэбіцца, — падзяляліся ўражаннямі Таццяна Пучак. — Сам стадыён і трыбуны не вельмі вялікія, усё даволі кампактнае, утульнае, і я думаю, што гэты стадыён нам падыдзе. Падрыхтоўка да матча пачалася ў штатным рэжыме».

За зборную Аўстраліі, якой кіруе Алісія Молік, згуляюць Эшлі Барці, Дар'я Гаўрылава, Саманта Стосур і Прыцыла Хон.

«Нам удалося сабраць па-сапраўднаму моцную каманду, так што гэта будзе годная бітва, — запэўніла Алісія Молік. — Нашай камандзе вельмі пашанцавала, што ў нас ёсць такі фантастычны ўзор для пераймання, як Эшлі Барці. Дзякуючы сваёй універсальнасці ў адзіночным і парным разрадах, а таксама выдатным лідарскім якасцям і сваёй актыўнасці яна з'яўляецца адным з найлепшых гульцоў Кубка Федэрацыі ў свеце. Таксама вельмі прыемна зноў бачыць у камандзе Саманту Стосур, якая валодае рэкордам па колькасці перамог за краіну. Я ведаю, што ўсе дзятчаты неверагодна ганарача тым, што прадстаўляюць сваю краіну, і яны зробіць усё магчымае, каб мы выйшлі ў фінал».

Нагадаем, зборная Беларусі прымае ўдзел у розыгрышы Кубка Федэрацыі з 1994 года. За гэты час нашы тэнісісткі праявілі 101 міжнародную сустрэчу і атрымалі 71 перамогу. Сёлета беларускія спартсменкі стартавалі матчам супраць Германіі і атрымалі пераганучую перамогу з лікам 4:0. З саперніцамі з Аўстраліі раней беларускі не сустрэгаліся. На дадзены момант наша зборная займае 3-е месца сярод 105 удзельніц Кубка Федэрацыі.

Каманда Аўстраліі ў гэтым рэйтынгу 6-я і з'яўляецца адной з чатырох зборных у свеце, якія ўдзельнічалі ў кожным розыгрышы Кубка Федэрацыі з моманту яго заснавання ў 1963 годзе. На рахунку аўстралійскіх тэнісістак 17 фіналаў, у якіх здабыта сем перамог. Апошні раз запяветны Кубак прадстаўніцы гэтай краіны здымалі над галавой у далёкім 1974 годзе, а ў фіналах не гулялі з 1993-га.

Дар'я ЛАБАЖЭВІЧ.

«Бібліяноч-2019»

Навуковы стэнд-ап і кулінарная алхімія

«Элементы жыцця» прапануе адкрыць Цэнтральная навуковая бібліятэка НАН Беларусі ў рамках гарадской акцыі «Бібліяноч-2019», якая адбудзецца 19 красавіка з 19 да 23 гадзін.

Цэнтральная навуковая бібліятэка НАН Беларусі запрашае і дарослых, і дзяцей адчуць сябе сапраўднымі даследчыкамі і дакрануцца да таямні хімічных з'яў. Стаўшы ўдзельнікам праграмы «Элементы жыцця», усе ахвотныя змогуць даведацца пра хімію будучыні і пра тое, як улічваць хімічныя злучэнні на арганізм чалавека, правесці свае веды ў захапляльных квестах і віктарынах, на ўласны вочы ўбачыць мікрасвет хімічных элементаў. Навукова-папулярны стэнд-ап ад праекта «Разумны Мінск» не пакіне і спледу ад вашых памылковых меркаванняў у дачыненні да ўсяго «хімічнага»!

Супрацоўніцтва

Беларус з'яўляецца важнай часткай праекта «Адзін пояс — адзін шлях»

Такое меркаванне падчас наведвання індустрыяльнага парка «Вялікі камень» выказаў карэспандэнт кітайскага тэлеканала JSBC Чэн Чаа, перадае БелТА.

КААПЕРАЦЫЯ Ў ЕЎРОПЕ

Нашы «Флірты» паедуць у Славенію

На беларускім прадпрыемстве «Штадлер Мінск» выраблены першы кузаў дызельнага FLIRT для славенскага дзяржаўнага чыгуначнага аператара.

У найбліжэйшы час яго даставяць на завод Stadler у Польшчы для далейшых этапаў вытворчасці: зборкі і запуску.

Контракт паміж кампаніяй Stadler і славенскім аператарам быў падпісаны ў красавіку мінулага года. Заказ на цягнік змешаны цягнік уключае распрацоўку, вытворчасць і пастаўку 5 трохвагонных дызельна-цягнікоў, 11 чатырхвагонных электрацягнікоў і 10 трохвагонных двухвагонных электрацягнікоў. Усяго кантракт прадугледжвае опцыю на пастаўку 26 дадатковых цягнікоў, а кошт яго ацэньваецца прыкладна ў 170 мільёнаў еўра.

Некаторыя вытворчыя стадыі, такія як зварка і афарбоўка першых кузаваў

Гасцей чакаюць разнастайныя выстаўкі: калекцыя ўнікальных старажытных кніг і рукапісаў, найлепшыя кнігі сусветнай літаратуры, экскурс у мінулае з навукова-папулярнымі часопісамі XX стагоддзя. У гэтай дзейнай лабараторыі знойдзецца месца і творчым эксперыментам. Увазе наведвальнікаў будуць прапанаваны прыгоды дакументальных крыніц у мастацкім тэксе, кніжная архітэктура, арт-тэрапія, музычная гульня на садравіне, кулінарная алхімія і многае іншае!

У формулу выдатнага настрою будуць упісаны вакальна-танцавальны мікс ад Цэнтра нацыянальных культур, чароўная гітарная музыка і выкананні FERGIO, джэз з беларускімі карамамі, экспрэсія аргенцінскага танга ад TangoLibre і неверагоднае шоу ад ILLIZIUM.

Надзея НИКАЛАЕВА.

Факт

Менш чым за месяц — 17 км сетак

Столькі добраахвотна здадзена ў Дзяржінспекцыю

Кампанія па добраахвотнай здачы сетак і сеткавых прылад і вызваленні ад адказнасці за іх захаванне стартвала 20 сакавіка. Менш чым за месяц у Дзяржінспекцыю было здадзена 318 сетак даўжынёй 17,4 кіламетра і 34 сеткавыя прылады.

Як расказалі тут, работу па інфармаванні насельніцтва інспектары вядуць як масава, так і кропкава — наведваючы патэнцыйных парушальнікаў і тлумачычы выбар за вамі. Пасля такіх гутарак некаторыя сапраўды здаюць сеткі, каб спаць спакойна. Жыхар вёскі Ганалес, што на беразе Мінскага мора, выдаў 11 сетак даўжынёй каля 300 метраў. У вадаёме каля вёскі — буйное нерасцілішча, спакуса вялікая, але штрафны яшчэ большыя.

Шанц забегнуць дадатковага штрафу за захоўванне забароненых прылад лоўлі інспектары далі нават тым, каго затрымлівалі з сеткамі на вадаёме. Жыхар Лепеля рыбацкай сеткай і нератам на рацэ Аканіца, паспеў злавіць пяць асобін рыбы, за што ў дачыненні да яго інспектары пачалі адміністрацыйны працэс. Мужчына прызнаўся, што захоўвае дома яшчэ дзве сеткі і гатовы прынесці іх у інспекцыю. За незаконную лоўлю рыбы парушальніку будзе прызначаны штраф, а за захоўванне сетак — не.

У падобнай сітуацыі апынуўся і жыхар Гомеля, вось толькі рашэнне ён прыняў іншае. Мужчыну выкрылі ў браканьерстве — свае сеткі ён паставіў на затоцы ракі Сож. На пытанне, ці све-

я яго іншыя прылады браканьерства, адказаў адмоўна. Па факце ж у доме парушальніка выявілі цэлы склад сетак — 144 новыя і 24 былыя ў карыстанні, а таксама незарэгістраванае ружьжэ. За захоўванне такога «арсенала» гамялячын атрымае дадатковыя штрафы.

Багатае браканьерскае мінулае і ў жыхара Жлобінскага раёна. Аднак, даведаўшыся пра кампанію па добраахвотнай здачы сетак, мужчына вырашыў больш не рызыкаваць і патэлефанаваў у інспекцыю. Здаў 18 сетак даўжынёй 528 метраў. На Гомельскае кампанія праходзіць з найбольшай актыўнасцю — там адзначана ўжо 23 падобныя факты, заўважылі ў Дзяржінспекцыі.

Сяргей РАСОЛЬКА.

АСЦЯРОЖНА, ДЗВЕРЫ ЗАЧЫНЯЮЦА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

— У рэгламенце прапісаны шэраг палажэнняў, выкананне якіх дазваляе падысць бяспеку як пасажыраў ліфта, так і персаналу, які яго абслугоўвае, — працягвае Пётр Клімко. — Напрыклад, на лябэцкі ліфта цяпер устанавліваюцца два тармазы, якія працуюць незалежна адзін ад аднаго. Калі зламаўся адзін тармаз, то будзе працаваць іншы. Адначасова адмова двух вузлоў вельмі малаверагодная. А вось у старых ліфтах такі тармаз усюго адзін. І калі трабіна пачынае ехаць хутчэй, чым трэба, то спрацоўваюць лоўнікі. Адчуваны для пасажыраў пры гэтым не самыя лепшыя — ліфт у такім выпадку вельмі рэзка спыняецца, яго моцна трясэ з грукатам.

Сталі значна больш жорсткімі і праціпажарнага патрабаванні. «Візітоўка» савецкага ліфта — гэта абшыўка сцен кабіны знутры, выкананая з ДСП. У новых машынах на змену ім прыйшлі металічныя панэлі. Істочна перароблена і сістэма асвятлення. Калі, як казаў адзін кінагерой, «электрычнасць канчалася», то святло ў кабіне гасла. Для тых, хто пакутуе на клаўстрафобію, варыянт не лепшы. Таму ў новых ліфтах святло застанецца ў любым выпадку. Новая лямпы святлодыёднага, якія не толькі служаць прыкметна даўжэй, але і могуць эканоміць да 50 %

электраэнергіі. А па гэтым рахунку плаціць менавіта жыхары пад'езда.

Падпраграма «Бяспечны ліфт» была зацверджана паставямай Савета Міністраў яшчэ ў 2016-м. Першыя два гады яна выконвалася павольна. Сітуацыя зрушылася толькі пасля жорсткай крытыкі Прэзідэнта на рэспубліканскім семінары, які прайшоў увосень 2017 года і быў прысвечаны ўдасканаленню і развіццю жыллёва-камунальнай гаспадаркі. Толькі пасля гэтага былі асігнаваныя неабходныя сродкі. Напрыклад, з 2016 да 2020 года трэба было замяніць у краіне 13 686 ліфтаў. Але да ліпеня 2018 года з'явіліся толькі 1142 новыя пад'ёмнікі — гэта толькі восем (!) працэнтаў. Летась на краіне замянілі 1599 ліфтаў. Гэта прыкладна палова ад планаванага аб'ёму 2018 года.

— Пры гэтым варта зазначыць, што дзвеецца гэтай падпраграмы распаўсюджваецца толькі на жыллё, якое знаходзіцца ў сістэме Міністэрства жыллёва-камунальнай гаспадаркі, — звяртае ўвагу Пётр Клімко. — Прамысловыя аб'екты, офісныя будынкі, інтэрнаты ад прадпрыемстваў у гэтую катэгорыю не ўваходзяць.

Такім чынам, тэрмінова замяніць трэба ліфты, выпушчаныя да 1988 года. Але гэта не азначае таго, што ў доме, здадзеным, напрыклад, у 1991 годзе, нічога

Дарэчы

Рэсурсы новых ліфтаў большы, чым у іх савецкіх папярэднікаў. Мяркуюцца, што новыя пад'ёмныя механізмы змогуць эксплуатавацца не 25, а 30 гадоў. Тэрмін гэты разлічаны пры дапамозе спецыялістаў з Акадэміі навук. Але з адной агаворкай — пры належным абслугоўванні, своєчасным рамонтце і правільнай эксплуатацыі. І калі першыя два пункты знаходзяцца пад юрысдыкцыяй арганізацый-уласнікаў, то апошні — цалкам на сумленні жыхароў пад'ездаў і іх гасцей.

Падпраграма «Бяспечны ліфт»

была зацверджана паставямай Савета Міністраў яшчэ ў 2016-м. Першыя два гады яна выконвалася павольна. Сітуацыя зрушылася толькі пасля жорсткай крытыкі Прэзідэнта на рэспубліканскім семінары, які прайшоў увосень 2017 года і быў прысвечаны ўдасканаленню і развіццю жыллёва-камунальнай гаспадаркі. Толькі пасля гэтага былі асігнаваныя неабходныя сродкі. Напрыклад, з 2016 да 2020 года трэба было замяніць у краіне 13 686 ліфтаў.

Як правіла, пасля першага ж фальшторны ўсё заўвага выстаўляюцца. Паўторныя адмоўныя акты тэхнічнага агляда вельмі рэдкія. Тым самым эканамічна час і нашых спецыялістаў — каб правесці ўсе неабходныя работы толькі на адным аб'екце, эксперту патрэбен дзень. І тое, што даволі працяглая час ліфты мяняліся маруднымі тэмпамі, цяпер адбываецца на нас. Напрыклад, па Мінскім гарадскім упраўленні Дзяржпрамнагляда цяпер у рабоце 200 звавак на тэхнічны агляд ліфтаў. Здавалася б, няшмат, але трэба ўлічыць, што ў нашым штаце усюго толькі чатыры эксперты. Такім чынам, графік работ больш чым на два месяцы ўжо распісаны. А ў канцы мінулага года нашы эксперты працавалі і ў выхадныя дні, і нават даявалі запрашэнне спецыялістаў з рэгіянальных упраўленняў.

Валяр'ян ШКЛЕННІК.

Прастора зносін

Быць бліжэй да людзей — знайсці з імі агульную мову

Каму патрэбныя спецыялісты па камунікацыі

Распрацоўка ўласнага сайта і прысутнасць у сацыяльных сетках, укараненне і выкарыстанне новых тэхналогій для таго, каб падрабязна расказаць як мага большаму колу людзей пра сваю дзейнасць — гэта не модны кірунак, а жыццёвая неабходнасць і ўмова руху наперад. Важнасць сацыяльнай камунікацыі ў сучасным свеце, і ў прыватнасці ў сродках масавай інфармацыі, абмеркавалі ў Мінску журналісты, выкладчыкі БДУ і РР-спецыялісты розных арганізацый на круглым stole «Сродкі камунікацыі ў сучаснай медыйнай прасторы».

Кафедра сацыяльнай камунікацыі адкрылася на факультэце філасофіі і сацыяльных навук БДУ ў 1999 годзе, нагадае яе цяперашні загадчык Ірына КАЛАЧОВА. Але на той момант нават выкладчыкі не маглі ўявіць, наколькі запатрабаванымі будуць іх выпускнікі. Спачатку спецыялістаў рыхтавалі выключна для рэкламных і маркетынговых агенцтваў, потым — для камерцыйных структур, асабліва замежных, якія прыйшлі ў Беларусь і мелі патрэбу ў прасоўванні сваіх тавараў і паслуг на нашым рынку, і, нарэшце, вострую неабходнасць у іх адчуў некамерцыйны сектар і дзяржаўныя арганізацыі — установы культуры, адукацыі, аховы здароўя, сацыяльнага абслугоўвання і г. д.

«Насамрэч, яшчэ задоўга да ўзнікнення кафедры і самога факультэта ў нас у Беларусі праводзілася маштабная і вельмі

цікавае сацыялагічнае даследаванне, — расказвае дацэнт кафедры сацыяльнай камунікацыі Надзея ЯФІМАВА. — Найбуйнейшае ў СССР даследаванне атрымала ў народзе назву «Таганрогскі праект» і вывучала на прыкладзе гэтага горада ўсе інфармацыйныя патакі, якія існуюць у буйным прамысловым цэнтры, рух інфармацыі як ад газет і кіруючых устаноў да аўдыторыі, так і ад аўдыторыі ўверх. Даследаванне доўжылася амаль сем гадоў, і дзякуючы яму быў атрыман унікальны досвед вывучэння масавай камунікацыі. У розных савецкіх рэспубліках былі створаны першыя цэнтры па вывучэнні СМІ і грамадскай думкі — у Маскве і Ленінградзе, у Тарту і Таліне. А ў 1979 годзе па загадзе ЦК партыі ўжо на гэтым вопыце вялікая група сацыёлагаў даследавала эфектыўнасць сістэмы беларускіх СМІ — тэлебачання, радыё, газет рэспубліканскага ўзроўню, іхнюю аўдыторыю і ўплыў на яе».

Гэты вопыт запатрабаваны і сёння, калі асноўныя інфармацыйныя патакі — і СМІ, і маркетынг, і асабістыя звесткі — ідуць праз інтэрнэт. Вынайдзеныя савецкімі даследчыкамі метады не менш эфектыўна працуюць у сучаснай інфармацыйнай прасторы: у сацыяльных сетках гэтакаса праходзяць апытанні, вылучаюцца лідары меркаванняў, наладжваецца зваротная сувязь з прадпрыемствамі і арганізацыямі.

Як гэта працуе на практыцы, расказала падпалкоўнік МНС, кіраўнік сектара суправаджэння інфармацыйнымі рэ-

сурсамі Цэнтра даследаванняў у галіне бяспекі жыццяздзейнасці і ўзаемадзеяння з грамадскасцю МНС Беларусі Анастасія КЛЕБАН:

— Без сучасных каналаў камунікацыі, па вялікім рахунку, мы не маглі б дасягнуць сваёй галоўнай мэты — павысіць культуру бяспекі грамадства. Таму, мабыць, Міністэрства па надзвычайных сітуацыях стала першым з дзяржаўных ведамстваў, якое рушыла ў інтэрнэт, прадставіла свой сайт і пачало актыўна наладжваць сувязь з аўдыторыяй. На сёння мы прадстаўленыя практычна ва ўсіх сацыяльных сетках, ад «ВКонтакте» і «Аднакласнікаў» да «Твітэра», «Інстаграма» і такой пакуль экзатычнай для нашай краіны платформы, як ЯндэксДзен. Зразумела, усе гэтыя каналы патрабуюць працы розных спецыялістаў, якія ўмеюць працаваць і з кантэнтам, і з пэўнай аўдыторыяй — ад падлеткаў і моладзі ва «ВКонтакте» да больш сталых людзей, якія пераважна камунікуюць праз «Аднакласнікаў». І ўжо дастаткова часта ёсць выпадкі, калі да нас пра сеткі звяртаюцца людзі: як паступіць у той ці іншай надзвычайнай сітуацыі, куды звярнуцца і г. д. Мы разумеем, што без сучасных тэхналогій ужо складана ўявіць жыццё, таму летась запусцілі сваю мабільную праграму «МНС Беларусі: дапамога побач» (з яе дапамогай можна хутка даць ледаранавацца да ратавальніцкай ў экстрэмных выпадках, паглядзець інтэрактыўную карту неспрыяльных з'яў, атрымаць аўдыяпадказкі па аказанні першай дапамогі;

а падлеткі, напрыклад, праходзяць тэсты па бяспечных паводзінах у розных абставах — калі чалавек заблудзіў у лесе, разбіў градуснік, трапіў у ДТЗ. — Аўт.), і на сёння ў яе ўжо больш за 140 тысяч усталяванняў.

Такім чынам, сацыяльная камунікацыя — вельмі шырокі кірунак, запатрабаваны далёка не толькі ў рэкламе і маркетынгу, які развіваецца, мабыць, не менш імкліва, чым ІТ-тэхналогіі. Не дзіва, што конкурс на «інфакамаўскія» спецыяльнасці, прынамсі ў БДУ, традыцыйна высокі, а запатрабаванасць спецыялістаў на рынку практычна 100%. Але гэта не значыць, што ўсім трэба пакласці дыплом на стол і тэрмінова ісці перавучацца, — проста неабходна разумець, што ўзаемадзеянне з аўдыторыяй праз усе магчымыя сродкі сувязі, фарміраванне станоўчага іміджу любога прадпрыемства, кампаніі, дзяржаўнай арганізацыі ад райвыканкама да міністэрства сёння становяцца ўсё больш важнымі. «З улікам крызісу перавытворчасці галоўнае не вырабіць прадукт, матэрыяльны або інтэлектуальны, а данесці яго да спажыўцы, — мяркуе дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Павел СУХАРУКАЎ. — Тут і не процістаўляюць бы камерцыйныя арганізацыі і дзяржаўныя — і тыя, і другія маюць патрэбу ў спецыялістах па камунікацыі, маркетологах, каб не бегчы за паравозам, а ісці ў нагу з часам і павышаць прафесійныя кампетэнцыі сваіх супрацоўнікаў на ўсіх узроўнях».

Вікторыя ЗАХАРАВА.

Вачыма юных

ШТО ПАКАЖУЦЬ ЗОРКІЯ БЛОГЕРЫ?

З 2 да 4 мая ў «Белэкса» пройдзе XXIII Міжнародная спецыялізаваная выстаўка «СМІ ў Беларусі». Яна збярэ больш за 500 друкаваных сродкаў масавай інфармацыі, тэле- і радыёпраграм не толькі з Беларусі, але і краін блізкага замежжа. Даволі цікавую праграму падрыхтоўць рэдакцыі дзіцяча-юнацкіх рэспубліканскіх газет і часопісаў для юнай аўдыторыі.

Людміла ГРАМОВІЧ, галоўны рэдактар газеты для дзяцей і падлеткаў «Зорька», расказала, што ў выставачным цэнтры ўвесь час будуць прадстаўлены гульні-выя пляцоўкі, спартыўныя квэсты, віктарыны, канцэрты

і майстар-класы. «Упершыню на свята запрасілі юных блогераў, якія змогуць праявіць свае творчыя здольнасці, здымаючы незвычайныя рэпартажы. А калі хтосць з прысутных засумуе, настроі падніме кантакты заапарк. Ён будзе працаваць на выстаўцы амаль да заканчэння мерапрыемства».

Вольга ВАНІНА, дырэктар выдавецтва «Пачатковая школа», адзначае, што актыўнасць чакаюць не толькі малодшае пакаленне, але і дарослае. Напрыклад, 3 мая будзе арганізаваны круглы стол пад назвай «Дарослыя праблемы дзіцячага чытання», на якім запрашаныя псіхолагі, бібліятэкары, настаўнікі і метадысты абмяркуюць працэс уключэння дзяцей у чытанне.

Штогод актыўны ўдзел у выстаўцы «СМІ ў Беларусі» прымае Міністэрства ўнутраных спраў. Я расказалі яго прадстаўнікі Аляксандр ТРАЯНОЎСКІ і Ганна БАНАДЫК, для дзяцей падрыхтаваны розныя квэсты і незвычайныя гульні. На экспазіцыі «Віртуальная рэальнасць пры кіраванні матацыклам» ахвотныя змогуць акунуцца ў атмасферу драйву і хуткасці, а яшчэ падчас выстаўкі яе ўдзельнікі атрымаюць магчымасць зрабіць сабе эксклюзіўныя філкіеры. А калі хтосць марыць хутка атрымаць пасведчанне кіроўцы — будзе добрая магчымасць. Для гэтага ўпершыню МНС прадставіць на выстаўцы мабільную праграму «АўтаКлар».

Дар'я ШЛАПАКОВА.

НЕ СЕСЦІ НА РЫФЫ

Сярод удзельнікаў абласнога конкурсу «Малады дырэктар» пяцёра мелі стаж кіраўніцкай дзейнасці да аднаго года (пад увагу бярэцца менавіта стаж, а не ўзрост. — Аўт.). 17 дырэктараў працуюць у сельскай мясцовасці, шасцёра прадстаўляюць вучэбна-педагагічныя комплексы, двое ўзначальваюць гімназіі. А мужчын-кіраўнікоў было аж сем чалавек! Для адукацыі, якая стала практычна жаночай галіной, гэта вельмі пазітыўная тэндэнцыя.

Усіх канкурсантаў чакалі два завочныя выпрабаванні: яны павінны былі прадставіць на суд журы праграму развіцця сваёй установы адукацыі і відэакейс «Я дырэктар». Апошнія былі размешчаны на сайце Мінскага абласнога інстытута развіцця адукацыі, і кожны зацікаўлены мог прагаласаваць за відэакейс, які яму спадабаўся. Удзел у анлайн-галасаванні ўзяло каля 27 тысяч чалавек, а пераможцай у гэтай намінацыі стала дырэктар Сеніцкай сярэдняй школы імя Янкі Купалы Мінскага раёна Алена БУЦЭНКА. «Час патрабуе новых падыходаў да кіравання школай, — упэўнена яна. — Для мяне мая работа даўно перастала быць проста работай, яна ператварылася ў сэнс, які кожны чалавек шукае ў сваім жыцці. «Кожнай справе — кавалачак сэрца» — гэта мой дэвіз. Як і ў любога чалавека, у мяне ёсць і слабейшыя бакі: не ўсё заўсёды атрымліваецца або атрымліваецца не з першага разу. Я вельмі раманіма і не ўмею адпачываць. Сучасная жанчына-кіраўнік — гэта і маці, і класатлівая нянька, і гаспадыня, і менеджар, і юрыст, і проста старанны работнік са шчыльным графікам. Разважаючы пра свой жыццёвы шлях, я цудоўна разумеем, што не магу дакладна правесці мяжу, дзе заканчваецца работа і пачынаецца асабістае жыццё. Напэўна, гэта і ёсць мая філасофія, мая дарога, якая вядзе да поспеху маладога дырэктара ўстановы адукацыі...»

«Каб дайсці да мэты — трэба ісці», — лічыць дырэктар Лебедзеўскай сярэдняй школы Маладзечанскага раёна Аляксандр БАРЭЙКА. У сваёй дзейнасці на пасадзе кіраўніка ён прытрымліваецца прынцыпу «Песімізм бачыць цяжкасці ў кожнай магчымасці, аптымізм — магчымасці ў кожнай цяжкасці». «Кіраваць школьным калектывам — задача няпростая, — канстатуе ён. — Задача-мінімум — не

сесці на рыфы і не напароцца на міны. Кіраўнік павінен прадбачыць наступствы прымаемых ім рашэнняў, ніколі не апускаць рукі і ўмець выходзіць са складаных становішча».

«Я дырэктар. На першы погляд, гучыць неяк пафасна. Але што за гэтым стаіць? Я арганізатар адукацыйнага працэсу, калега, адміністратар, псіхолаг, работадаўца, а яшчэ інспектар па тэхніцы бяспекі, будаўнік... Насамрэч, сёння складана зразумець, хто ж я?» — а гэта ўжо відэакейс дырэктара сярэдняй школы № 3 горада Мар'іна Горка Пухавіцкага раёна Алены ВЛАСІХІНАЙ. — Старажынікі ніколі не становіліся ў позу начальніка, бо розніца паміж падначаленым і кіраўніком толькі ў меры адказнасці, а ва ўсім астатнім мы аднолькавыя і робім агульную справу...»

ДОБРАЕ СЛОВА ЦІ ПРЭМІЯ?

Вочныя конкурсныя выпрабаванні расцягнуліся для канкурсантаў на два дні. У першы іх чакала тэсціраванне, якое вызначала ўзровень навукова-метадычнай і псіхалага-педагагічнай падрыхтоўкі кіраўнікоў. Затым адбылося пасяджэнне клуба дырэктараў, дзе перад членамі журы канкурсантаў абмяркуювалі актуальныя праблемы развіцця сучаснай адукацыі. Усіх удзельнікаў падзлілі на групы па чатыры чалавекі. Кожная выцягвала паперку з тэмай, якую кіраўнік павінен абмеркаваць. Адным з крытэрыяў ацэнкі было ўменне ўключыцца ў дыскусію. А пытанні трапіліся не з лёгкіх, напрыклад: што думаюць маладыя дырэктары пра матывацыю і стымуляванне ў кіраванні? Асабліва з улікам таго, што матэрыяльныя рэсурсы для заахвочвання абмежаваныя... Высветлілася, што для гарасці з педагогаў добрае слова і падзяка, сказаныя своечасова, бываюць значна даражэйшымі за прэмію. І нават унутрышкольны вайбер, дзе педагогі дзеліцца ўсімі сваімі поспехамі, таксама неабяга рэсурс для павышэння самаацэнкі педагогаў. А ці могуць кіраўніцкія рашэнні абмярковацца або яны павінны адразу выконвацца? Як кіраўніку папоўніць дэфіцыт веры ў сябе? І калі той самай веры ў свае сілы больш: у пачатку ці ў канцы навучальнага года? Аксана КАНАПЕЛЬКА, дырэктар чэрвеньскай сярэдняй школы № 4, выказала думку, што эфектыўным сродкам могуць стаць кантакты з пазітыўнымі людзьмі, бо іх уплыванасць перадаецца і іншым. А ўвогуле трэба стаць

Пляц фіналістаў конкурсу «Малады дырэктар»: Аляксандр БАРЭЙКА, Людміла ПАЎХЛЕБ, Алена БУЦЭНКА, Алена ВЛАСІХІНА і Станіслаў ВОЙНІЧ.

высокай мэты: чым большая мэта, тым прасцей у яе патрапіць... Што першаснае: любоў да дзяцей ці прафесіяналізм? «Як, не маючы любові, можна працаваць з дзецьмі? Я лічу, што прафесіяналізм — гэта надбудова над базай, яму кожна навучыцца, ён прыходзіць з вопытам, але ў аснове павінна ляжаць любоў», — упэўненыя Анастасія Атраховіч. «Нават валодаючы самымі сучаснымі тэхналогіямі, без любові да дзяцей стаць сапраўдным настаўнікам немагчыма», — падтрымлівае калегу дырэктар Ванелевіцкай сярэдняй школы Капальскага раёна Сяргей МЯЛЕШКА.

Апошняя групе дасталася ну вельмі мудрагелістая тэма: «Кіраўніцкія і педагагічныя патрабаванні і супярэчлівасці».

«Калі я прыйшоў на пасаду кіраўніка, то дапусціў вялікую памылку — вырашыў пабудаваць сістэму па-новаму, не захоўваючы старыя традыцыі. Малады, кроў кіпіць... Добра, што хутка апамятаўся і зразумеў, што ні ў якім разе нельга парушаць традыцыі, проста да іх трэба дадаваць штосці свайго, — шчыра прызнаў дырэктар Аталескага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад — сярэдняга

школа Стаўбоўскага раёна Станіслаў ВОЙНІЧ. — Тут шашкай махаць нельга, бо працуеш з людзьмі...» Трэба заўважыць, што Станіславу Войнічу ўсяго 27 гадоў. На момант, калі яму паступіла прапанова ўзначаліць установу адукацыі, ён сумяшчаў працу настаўніка гісторыі і наменіска дырэктара па вывахаўчай рабоце. А калі дырэктар пайшла ў дэкрэтны адпачынак, перад ім адкрыліся новыя гарызонты, якія патрабавалі зусім іншага ўзроўню ведаў, кампетэнцый і адказнасці... Спачатку працаваў выконваючым абавязкі кіраўніка, а з верасня 2018 года афіцыйна ўзначаліў сваю установу адукацыі. Журы пацкавілася ў маладога дырэктара, ці не прыязмілі яго конкурсу «Малады дырэктар».

— Наадварт, узвысілі! — адказаў малады чалавек. — Так цікава кантактаваць са сваімі калегамі, даведвацца, што адбываецца ў іншых раёнах. Конкурс — гэта развіццё!

ЦІ ЗАБАРАНЫЦЬ ПРАГРЭС?

Па выніках чатырох конкурсных выпрабаванняў журы адабрала пяць фіналістаў, Станіслаў Войніч аказаўся

Прыёмная кампанія — 2019

ЁСЦЬ ПЫТАННЕ!

Ці будуць канкурэнтаздольнымі леташнія сертыфікаты ЦТ?

Сёлета падчас правядзення цэнтралізаванага тэсціравання будзе выкарыстоўвацца новая метадыка разліку тэставых балаў, якая дазваляе не толькі ранжыраваць абітурыентаў па ўзроўні іх падрыхтоўкі, але і супастаўляць вынікі здачы ЦТ з вынікамі навучання ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі. Аб гэтым журналістам у прэс-цэнтры БелТА расказалі першы намеснік міністра адукацыі Ірына СТАРАВОЙТАВА і дырэктар Рэспубліканскага інстытута кантролю ведаў Юрый МІКСЮК.

Новая метадыка па-ранейшаму выклікае ў абітурыентаў шмат пытанняў. І хоць у краіне праходзіць ужо трэці этап рэпетыцыйнага тэсціравання, менш іх не становіцца. Адамуленне ад рэйтынгавай шкалы адразу адбілася на балах, якія абітурыенты ўбачылі па выніках і першага, і другога раўндаў «рэпетыцыі» будучага экзамену. Пераадолець 50-бальную планку — цяпер не праблема.

Але Міністэрства адукацыі вырашыла захаваць мінімальныя парогавыя значэнні на ЦТ на ўзроўні мінулага года. Шчыра кажучы, і раней парогавыя значэнні ў 10—15 балаў, а тым больш у 7 балаў па стабільнай шкале выклікалі горкую ўсмішку ў выкладчыкаў ВНУ і педагогаў. Па новай шкале мінімальныя балы можна набраць усплыўна метадам угадвання, нават не спрабуючы звярнуцца да сваіх ведаў. Ці не прасцей было ўвогуле адмяніць гэтыя цяпер ужо абсалютна ўмоўныя праходныя парогі?

— У праходных балаў ёсць сваё гісторыя, — кажа Юрый Міксюк. — Яны, насамрэч, калісьці ўжо адмяняліся, потым вярталіся, пераглядаліся ў бок павышэння. Але цяпер у нас узнікла сітуацыя, калі ў адзін год абітурыенты змогуць падаваць у прыёмныя камісіі сертыфікаты ЦТ 2018 года, калі дзейнічала рэйтынгавая шкала і сертыфікаты гэтага года з новай сістэмай падліку тэставых балаў. Па нашых дакументах, тэрмін дзеяння сертыфікатаў цэнтралізаванага тэсціравання складае два гады. І ў абітурыентаў ёсць права не здаваць ЦТ, а скарыстацца леташнімі сертыфікатамі. У выпадку, калі бы мярагледзілі мінімальныя парогі ў бок павышэння, хтосць мог апынуцца ў борштэма прыёмнай кампаніі. Але мы ўсё роўна раім усім абітурыентам зноў прыйсці на ЦТ і праэкзамнаваць свае веды, каб атрымаць канкурэнтаздольныя балы.

Юрый Міксюк запэўніў, што ў наступным годзе мінімальныя парогі змяняцца. Але гэта будзе зроблена пасля таго, як будуць праналізаваныя вынікі ўсіх удзельнікаў ЦТ 2019 года. Так рабілася і раней — мінімальныя праходныя парогі ўстаўляваліся пасля аналізу вынікаў абітурыентаў паіраўдзянага года.

— Новая метадыка падліку тэставых балаў прадумана не намі, яна навукова абгрунтаваная і выкарыстоўвае падыходы, якія дазваляюць не проста ранжыраваць абітурыентаў, але і ацаніць узровень іх ведаў у абсалютнай велічыні, — падкрэслівае Юрый Міксюк. — Аднак пастаянна навязваецца думка, што новая сістэма падліку балаў уводзіцца для таго, каб штучна завысіць вынікі абітурыентаў. Гэта не адпавядае рэчаіснасці. Што датычыцца ўгадвання, я вам скажу так: калі мы выстаўляем тэсты на дыстанцыйнае рэпетыцыйнае тэсціраванне, то разумеем, што іх будучы ўсебакова разглядаць не толькі з мэтай вывучэння структуры, аналізу заданняў, але і для таго, каб выявіць іх слабыя бакі. Таму мы, канешне, не прымалі ўсіх мер, каб знізіць да мінімуму магчымасць угадвання. Пярверце, што высокіх балаў вы такім метадам не атрымаеце. А калі камусьці ў ўдасца пераадолець мінімальныя парогавыя значэнні, шанцы паступіць у іх усё роўна будуць мінімальнымі. Таму лепш не выпрабываць лёс: трэба прыйсці на экзамен і прадэманстраваць свае веды.

Ірына Старавойтава паведаміла, што сёлета на бюджэтныя месцы ў ВНУ змогуць прэтэндаваць 26,6 тысяч абітурыентаў — на 0,7% больш, чым летась. Колькасць бюджэтных дэбійных формы навучання павялічыцца на медыцынскіх, ІТ-спецыяльнасцях, а таксама на спецыяльнасцях, звязаных з фізічнай культурай і спортам.

Платнікаў-першакурснікаў таксама стане больш — на 1,2% у параўнанні з мінулым годам, усяго ВНУ прымуць 28,2 тысяч студэнтаў платнай формы навучання. Прырост адб'юць за кошт спартыўных і ІТ-спецыяльнасцяў.

Усяго ў 2019 навучальным годзе беларускія ВНУ плануець прыняць 54,7 тысяч першакурснікаў — на 1% больш у параўнанні з 2018-м. Пры гэтым колькасць выпускнікоў школ сёлета будзе меншай на паўтары тысячы чалавек. Прыём будучы ашыццяўляць 42 ВНУ дзяржаўнай формы ўласнасці і сем — прыватнай.

Надзея НІКАЛАЕВА.

Ці лёгка быць маладым... дырэктарам школы?

нэнні павінны быць эвалюцыйныя і паслядоўныя».

Прапанавалі кіраўнікам таксама паразважаць і на тэму сучасных гадзятэў. «Усе, хто тут прысутнічае, паспелі пажыць да іх з'яўлення. І жылі мы быццам бы добра, і знаходзілі адзін аднаго без мабільных тэлефонаў, і адукацыю атрымлівалі без інтэрнэту. Але жыць і працаваць, як раней, мы сёння ўжо не можам, — лічыць Станіслаў Войніч. — Таму наша задача — зрабіць так, каб усе тэхнічныя навінкі працавалі на паляшэнне якасці адукацыі. Хоць асабіста я — за жывыя стасункі. Дзеці сёння стаяць на перапынку побач і не размаўляюць паміж сабой, а перапінваюцца. Для іх праблематычна сфармуляваць сваю думку. Восць з гэтым трэба штосці рабіць. Абаважкова трэба паказаваць ім жыццё, якое існуе па-за сёцтвам...»

Па рашэнні журы дыплом III ступені заваявала дырэктар сярэдняй школы № 3 горада Мар'іна Горка Алена ВЛАСІХІНА. Другое месца — у дырэктара Аталескага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад — сярэдняй школа Стаўбоўскага раёна Станіслава Войніча. А пераможцам конкурсу была прызначаная дырэктар Сеніцкай сярэдняй школы імя Янкі Купалы Алена Буцэнка. Лаўрэатамі сталі дырэктар Дзяржынскай гімназіі Людміла Паўхлеб і дырэктар Лебедзеўскай сярэдняй школы Аляксандр Барэйка.

ШКОЛА — ЛАД ЖЫЦЦЯ

Напэўна, калі б быў прагледжаны прыз глядацкіх сімпатый, то яго адназначна атрымаў бы Станіслаў Войніч, самы «юны» ўдзельнік фіналу — з выдатным пацудоўным гумару, творчы, крэатыўны, спартыўны, пазітыўны, лёгкі ў стасунках малады чалавек. Ён разбурае ўсе стэрэатыпы пра педагогаў.

Станіслаў захапляецца плаваннем, настольным тэнісам, веласіпедным спортам прафесійна займаецца фатаграфіяй і любіць вандраваць. У цэнтру пару года абавязкова адпраўляецца на работу на ровары — 15 кіламетраў у адзін бок і столькі ж назад. Кажы, што ровар — найлепшы сродак ад стрэсу, ад дрэнных эмоцый трэба абавязкова пазбавіцца. Станіслаў вандраваў па Грузіі, Францыі, Бельгіі, Літве, Германіі, Польшчы, Расіі, Украіне, ну і, вядома, аб'ездзіў усю Беларусь. Прызнаўся, што замануўся з сябрамі цяпер на азіяцкі напрамак.

— Я вандрую не таму, што шмат грошай атрымліваю (ніхто не ідзе ў сістэму адукацыі па вялікіх грошы), а таму, што ўмею рацыянальна іх размяркоўваць. Можна вандраваць аўтастопам, задзейнічаць каўчсёрфінг, сачыць за рознымі зніжкамі на білеты. У нашага спартыўнага клуба ёсць дэвіз: «Грошы не праблема». Гэта не значыць, што яны зусім не патрэбныя, проста іх адсутнасць не можа нас спыніць. Сёння хапае магчымасцяў вандраваць бюджэтна.

А яшчэ Станіслаў стаў удзельнікам праекта на канале АНТ «Спорт-фактар», прымеркаванага да ІІ Еўрапейскіх гульняў. Кажы, што яго паклікаў сябар, але сам кастынг не прайшоў. Пастрабаваць сабе ў новым тэлевізійным праекце пажадалі каля 150 актывных і спартыўных тэлегледачоў. Пашанцавала пціярэнь...

— Маё раённае ўпраўленне адукацыі ва ўсім мяне падтрымлівае, а падтрымка вышэйшага кіраўніцтва вельмі важная, — кажа малады дырэктар. — У мяне актывныя жыццёвае пазіцыя, я не пралукаю ніводнага шанцу, хачу развівацца, не стаяць на месцы. Ці не шкадаваў я, што пагадзіўся стаць дырэктарам? Думка, як жа цудоўна працавалам звычайным настаўнікам, можа прамільгнуць, толькі калі бачу, як мае калегі ўжо шпаціруюць дадому, а ў мяне справа — пачаць і кончыць. Сёння я сябе па-за сістэмай адукацыі не бачу. Школа — гэта лад жыцця, тое, ад чаго я атрымліваю асалоду. Не ўсім жа ў рэальнасці гэты праграмістамі...

«Калісьці фізкультуры ў стаўбоўскай школе, і ён мне крычаў на ўвесь калідор: «Войніч! Убярэ кашулю ў штаны, а то ходзіш, як невядома хто!» А цяпер я ў яго строга пытаюся: «Рэнат Гендэзевіч, а дзе план фізкультуры на спартыўнай работы?» — жартуе Станіслаў Войніч.

Цікавімся, няўжо не спрабуюць пажаніць маладога дырэктара сельскай школы? «Маці пастаянна кажа: ну калі ты створыш сям'ю? Табе ўжо 27 гадоў! — усміхаецца Станіслаў. — Але ж трэба сустраць дык сустраць — адзін раз і на ўсё жыццё. Восць калі я знайду сваю палавіну, то ўжо дакладна я не адпушчу. Калі на конкурс паказвалі мне фота сваіх незамужымых настаўніц, і сярод іх былі вельмі прыгожыя. Напэўна, трэба будзе заняцца гэтым пытаннем».

Надзея НІКАЛАЕВА. Фота аўтара.

Захаванне гістарычнай памяці

ГОД КАРЭННАГА ПЕРАЛОМУ

Найлепшы спосаб супрацьстаяць фальсіфікацыі — праўдзіва падаваць гісторыю на падставе рэальных документаў...

А праўда дзе?

Часта людзі, якія глыбока не займаюцца гісторыяй, пачынаюць разважаць пра яе і падаюць усё так, як ім бачыцца.

— Фальсіфікацыі гісторыі пачаліся, калі дакументы, матэрыялы былі закрытыя, — разважае загадчык аддзела ваеннай гісторыі Беларусі Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Аляксей ЛІТВИН.

Адна з версій, якую ў свеце спрабуюць навязаць, — быццам дзеянні заходніх саюзнікаў былі вышэйшымі для перамогі над нацыскай Германіяй.

Як падманулі ворага

На жаль, у свеце недастаткова ўвагі аддаецца падзеям, якія ў гісторыі Другой сусветнай вайны былі адзначаны як карэнны пералом.

— Перад вярхоўным камандаваннем, перад савецкім кіраўніцтвам паўстала задача выкарыстаць тыя магчымасці, якія з'явіліся ў выніку перамогі пад Курскам.

Для таго каб сваёй напругай накіраваць удары, савецкае кіраўніцтва прыняло цэлы шэраг захадаў. Каб забяспечыць ворага, трэба было ўпэўніць яго, што асноўныя дзеянні будуць адбывацца ў Беларусі.

У 1943 годзе былі праведзены цэлы шэраг аперацый па выгнанні немцаў на правы бок Дняпра. Каля 700 воінаў Чырвонай Арміі за фарсіраванне Дняпра на тэрыторыі Беларусі атрымалі званне Героя Савецкага Саюза.

У канцы верасня 1943 года былі вызвалены першы раённы цэнтр Камарны, але ў той час пра гэта не паведамлялася ў зводках Саўінфарбюро і наогул пра такі факт доўга не было вядома шырокай грамадскасці.

Раней тыя падзеі, якія адбываліся ў 1943—1944 гадах на тэрыторыі Беларусі, у розных крыніцах закраналіся вельмі мала і павярхоўна.

Беларускія сыны

Адна з асаблівасцяў новага даследавання яшчэ і ў тым, што ў ім паказаны ўнёсак беларускага народа (розных груп — генералаў, камандуючых арміямі, франтамі, дывізіямі, Герояў Савецкага Саюза).

На тэрыторыі нашай рэспублікі існаваў сапраўдны рух супраціўлення, які складаўся з партызанаў і падполшчыкаў. Можна здагадацца пра пасіўнае супраціўленне насельніцтва, якое не выконвала загадаў акупаваных улад.

Але яшчэ трэба знайсці адказы на многія пытанні. Колькі людзей загінула ў партызанскіх атрадах, колькі было знішчана немцамі яўрэйскага насельніцтва і мірных жыхароў, колькі было забіта салдат і афіцэраў?

— Мы не ведаем паўтара мільёна прозвішчаў людзей, якія ляжалі ў нашай зямлі. Так не павінна быць! — заўважае Аляксей Міхайлавіч. — Новыя магчымасці (алічбоўванне матэрыялаў) паспрыяць таму, што наша гісторыя праз 5—10 гадоў будзе выглядаць па-іншаму.

Мы павінны гісторыю персаніфікаваць, ведаць, хто быў камандзірам дывізіі ці палка, чаму ён лёг на амбразуру, што стаяла перад гэтым.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.

Імя салдата

Чым далей ад нас кровапралітная гады Вялікай Айчыннай вайны, тым з большай удзячнасцю мы ўспамінаем сваіх дзядоў і прадзедаў. Напэўна, таму дагэтуль адчуваецца пачуццё віны перад імі: мала добрых слоў сказалі, мала аказалі павагі, мала падарылі цяпла і любові.

Магілёвам. Было б цудоўна ўстанавіць памятную дошку на доме, дзе ён жыў. Каб памяць пра яго захавалася.

Прывітанне ад дзеда

Андронія Мішурэнкі няма ў жывых роўна сорак гадоў. Дарэчы, сёлета спаўняецца 120 гадоў з моманту яго нараджэння.

— Калі я атрымала тое запрашэнне, мне палосся, што гэты ліст з таго свету, — кажа Наталля Фірсанцьеўна. — Чытаю, а там: паважаная Альбіна Андрэўна, запрашаем Вас на адкрыццё мемарыяльнага комплексу.

Каб помнілі...

НЕЗАГОЙНАЯ РАНА

Прадстаўнікі пасольства Беларусі ў ФРГ і генеральнага консульства ў Мюнхене прынялі ўдзел у мерапрыемствах з нагоды 74-й гадавіны вызвалення канцэнтрацыйных лагераў на тэрыторыі Федэратыўнай Рэспублікі Германія, паведамлі карэспандэнту БелТА ў беларускай дыпламатычнай місіі ў Германіі.

Адзначана гадавіна вызвалення канцэнтрацыйнага лагераў Равенсбрук, Заксенхаўзен, Бухенвальд, Мігельбаў-Дора, Гардэлеген і Флосэнбург.

Да ўдзельнікаў памятнага мерапрыемства ля манумента загінулым савецкім воінам у Фюрстенберг, дзе размяшчаўся канцэнтрацыйны лагер Равенсбрук, звярнуўся пасол Беларусі ў Германіі Дзясні Сідарэвіч.

Кіраўнік дыпламатычнай місіі таксама ўсклаў вяжкі да памятных дошак ад імя Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі, устаноўленых у памяць пра ахвяр канцэнтрацыйных лагераў.

Карагоды з Сулай

Абрад «Ваджэнне Сулы» ў Гомельскім раёне цяпер атрымаў статус гісторыка-культурнай каштоўнасці

«Ваджэнне Сулы» ў Гомельскім раёне праводзіцца на другі дзень Вялікадня. Сёлета абрад адбудзецца 29 красавіка. Пасля Вялікадні пітургі ў Свята-Кацярынінскай царкве вёскі Гадзічава жанчыны і дзяўчаты вывоззяць на скрыжаванне дарог каля храма і заводзяць старажытныя мясцовыя карагоды — «танкі».

га шляху. У Маркавічах на ўсіх скрыжаваннях дарог, якія трапляюцца ўдзельнікам Сулы падчас абходу вёскі, «танкі» паўтараюцца, а рух уздоўж дарогі суправаджаецца абрадавымі спевамі, гульнямі і прыпеўкамі пад гармонію.

Як расказала вядучы метадыст па этнаграфіі і фальклоры Гомельскага абласнога цэнтраводзяць абрадавыя дзей і жыхары. Асноўныя ўдзельнікі — мясцовыя моладзь, выканаўцы абрадавых дзей — жанчыны і дзяўчаты, якія апранаюцца ў прыгожыя, па-мясцоваму адметныя, самаробныя строі.

Штогадовае правядзенне абраду «Ваджэнне Сулы» ў вёсках Гадзічава і Маркавічы Гомельскага раёна было перапынена ў 1967 годзе мясцовымі ўладамі і адноўлена праз 40 гадоў, у 2007-м намаганні энтузіястаў пры падтрымцы супрацоўнікаў Маркавіцкага дзіцячага садка — сярэдняй школы.

Цяпер пастановай Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусі (ад 19 сакавіка 2019 г. № 16) абраду нададзены статус гісторыка-культурнай каштоўнасці.

Ірына АСТАШКЕВІЧ.

ПА СЛЯДАХ ГЕРОЯ

свае подзвігі атрымаў усе ступені ордэна Славы — самай ганаровай ўзнагароды той вайны.

Пасля вайны вярнуўся да сям'і ў Сібір, але апошняй пяць гадоў жыцця правёў у дачкі ў Магілёве.

Вельмі перажываю за тое, што шмат матэрыялаў аддалі нейкаму супрацоўніку Смаленскага ўніверсітэта марксізму-ленінізму, які існаваў у савецкай гады.

На адкрыцці мемарыяла мне нечакана далі слова. І я сказала першае, што прыйшло на розум. Пра тое, што дзед быў звычайным чалавек, які ўсе, любіў жанчын.

што ў майго дзеда не было на некаторых пальцах цэльных фалангаў, таму што іх адбіла на фронце. І пра тое, як самазабыўна любіў ён усіх сваіх шасцярэй дзяцей, ніколі іх не караў, мог толькі пагразіць сваім адстрэльным пальцам-абрубкам.

Са сваёй жонкай Праскоўяй Мітрафанаўнай Елесеенкавай Андроній Афанасевіч пражыў усё жыццё. Яна таксама родам са Смаленшчыны.

На полі танкі грукаталі...

У Магілёў да сваёй дачкі ветэран пераехаў, калі памерла жонка. Унучка ўспамінае, што яна тады якраз заканчвала школу.

Спытайце пра радзіннае

У Чым сіла ГАЛІНАК АСВЯЧОНАЙ ВЯРБЫ?

«Вітаю, шануюны! Хачу спытаць перад Вербніцай: які сэнс укладвала ў асвячоныя галінкі вярбы народная традыцыя?»

Татцяна Ленгіновіч, Гродна.

У хрысціянстве Вербная (Пальмавая) нядзеля мае статус найвялікшага свята, у сэнсе якога закладзена евангельская падзея — уезд Хрыста ў Іерусалім, калі насельнікі горада віталі яго пальмавымі галінкамі.

Замест пальмавых галінак славяне, у тым ліку і беларусы, выкарыстоўваюць у сваіх абрадах вярбу.

Галінкі вярбы рыхтавалі загадзя: іх выразалі з кустоў, што раслі паабалал рэк і балот, прыносілі дахаты. Звязвалі ў пучкі па некалькі штук і ўпрыгожвалі кветкачкі з калерывай паперы або нават кветкамі, спецыяльна нарыхтаванымі і засушанымі з лета, а таксама рознакаляровымі стужкамі.

Галінкі вярбы рыхтавалі загадзя: іх выразалі з кустоў, што раслі паабалал рэк і балот, прыносілі дахаты. Звязвалі ў пучкі па некалькі штук і ўпрыгожвалі кветкачкі з калерывай паперы або нават кветкамі, спецыяльна нарыхтаванымі і засушанымі з лета, а таксама рознакаляровымі стужкамі.

Той, хто прыносіў дадому асвячоныя галінкі, злёгка цвёрда.

— На ўсе святы мы хадзілі разам — ішлі з ім пад ручку, як самія блізкі сябры, — усміхаецца яна. — Калі яго запрашалі на мерапрыемствы па лініі райкама партыі, ён заўсёды папярэджваў, што прыйдзе з унучкай.

У Сібіры ў яго застаўся сябар, з якім яны вельмі часта размаўлялі па тэлефоне. А ў Магілёве галоўным яго таварышам была я.

Запомнілася, які ён выступавіў перад студэнтамі Магілёўскага педінстытута. У яго спыталіся, які з ордэнаў для яго быў самы важны.

На 9 мая заўсёды ў нас дома быў святочны стол, у госці прыходзілі два яго сыны, якія таксама жылі ў Магілёве.

Налі ЗІГУЛЯ.

баў імі ўсіх дамацхароў, перш за ўсё дзетак, і прыгавораў:

Не я б'ю, вярба б'е, За тыдзень — Вялікдзень, Будзь здароў, як вада, А расці, як вярба! Будзь здароў на ўвесь год!

Старыя людзі лічылі самым вялікім грахам знаходзіцца ў хаце ў той час, калі ў цэрквах асвячаюць галінкі вярбы.

Нашы продкі верылі, што асвячонае вярба дапамагае перасярагчы і свойскую жыццёвую ад «уразу» і хвароб.

Потым гаспадар ішоў у сад і таксама тройчы сцэбаў там кожнае пладаноснае дрэва, тое ж самае адбывалася ў агародзе і на ніве (з нівы галінкі не несліся дадому, а ўтыкаліся ў зямлю на месцы).

Пасля таго я ўвядзенні ўсе неабходныя ахоўна-магічныя дзеянні, частку асвячоных

Аксана КАТОВІЧ, Янка КРУК. Дасылайце свае пытанні аб каранях і прыставаўнасці да сучаснага жыцця календарных і сямейна-побытавых народных традыцый і абрадаў на паштовы або электронны адрас рэдакцыі з пазнакай «Пра радзіннае».

ОАО «Гомельоблреклама» филиал «Эксперт-Услуга» (организатор аукциона) по поручению ОАО «Гомельоблстрой» (продавец), в лице антикризисного управляющего в деле о банкротстве Колеснева Н. М. извещает о проведении 22 мая 2019 года открытого аукциона по продаже имущества в 11.00 в городе Гомеле по улице Гагарина, 20, 2-й этаж

17 красавіка 2019 г.

7

ЗАО «Белреализация» объявляет аукцион

Организатор торгов: ЗАО «Белреализация» (УНП 19113330), 220089, г. Минск, ул. Уманская, 54, 4-й этаж паркинга, каб. 27, тел.: (8017) 298-53-53, (8029) 690 54 00, WWW.BELTORGI.BY.

Продавец: ЗАО «РЕЦИКЛИНГ» (УНП 80700002) в лице антикризисного управляющего ИП Лужинского А. И. Публичные торги в электронной форме будут проведены: **20 мая 2019 г.** с 09.00 до 17.00 на электронной торговой площадке WWW.BELTORGI.BY. Срок подачи заявок и оплаты задатка по 17.05.2019 г. 17.00.

Предмет торгов	Начальная цена, бел. руб. без НДС
Грузовой седельный тягач MAZ 64229 032, 1995 г. в., рег. знак MA 2701-7	3 100,00
Легковой джип GREAT WALL HOVER, 2007 г. в., рег. знак 9927 MK-7	7 600,00

Продавец: ИП «Икартмарт» Р. Псяня (УНП 110295853) в лице антикризисного управляющего ИП Лужинского А. И.

Третьи повторные публичные торги в электронной форме будут проведены **3 мая 2019 г.** 09.00 до 17.00 на электронной торговой площадке WWW.BELTORGI.BY. Срок подачи заявок и оплаты задатка — по 02.05.2019 г. 17.00. Извещение о ранее проведенных торгах опубликовано в газете «Звезда» от 23.02.2019 г.

Предмет торгов	Начальная цена, бел. руб. без НДС
Капелеструйный бесконтактный маркиратор	2 200,00
Капелеструйный принтер	2 850,00
Машина упаковочная ВТН-41	4 100,00
Мельница	4 100,00
Мельница	1 350,00
Полуавтомат фасовочно-упаковочный У01	1 350,00
Полуавтоматическая линия фасовки кофе в банки ВАЭМ ПЛК	1 950,00
Машина закаточная	2 600,00

Продавец: ООО «Кров-СК» (УНП 391064070), в лице управляющего по делу о банкротстве индивидуального предпринимателя Шило А. С. Третьи повторные публичные торги в электронной форме будут проведены: **2 мая 2019 г.** с 09.00 до 17.00 на электронной торговой площадке WWW.BELTORGI.BY. Срок подачи заявок и оплаты задатка по 30.04.2019 г. 17.00. Извещение о ранее проведенных торгах опубликовано в газете «Звезда» от 13.02.2019 г.

Предмет торгов	Начальная цена, бел. руб. без НДС
Грузо-пассажирский лифтак MITSUBISHI L200, 2004 г. в., рег. знак А14491-2	7 386,56

Местонахождение предметов торгов — Минская обл., Узденский р-н, аг. Слобода, тел. для ознакомления и осмотра +375 29 698 53 04.

Для участия в торгах необходимо: 1) перечислить задаток по выбранному лоту на р/с BY06SOMAZ012001386011000933 в ЗАО «Идея Банк», код SOMABY22, УНП 19113330, получатель — ЗАО «Белреализация»; 2) подать заявку по выбранному лоту на участие в торгах на сайте WWW.BELTORGI.BY; 3) направить в отсканированном виде все прилагаемые к заявке документы по адресу: marketing@zalog.by (подробнее — в информации лота на сайте WWW.BELTORGI.BY).

Шар торгов — 5%, задаток — 10% от начальной цены предмета торгов.

Организатор торгов вправе отказаться от их проведения не позднее, чем за день до наступления даты проведения торгов. Торги проводятся при наличии не менее двух допущенных к участию в них участников. Победителем торгов признается лицо, предложившее наиболее высокую цену. Результаты торгов оформляются в виде протокола. Участнику, не выигравшему торги, задаток возвращается в течение 5 рабочих дней со дня проведения торгов. Победителю торгов задаток не возвращается и учитывается при окончательных расчетах по приобретению предмета торгов.

Если заявка на участие в торгах подана только одним участником, торги признаются несостоявшимися. Предмет торгов продается претенденту на покупку при его согласии по начальной цене, увеличенной на пять процентов.

Победитель торгов (претендент на покупку) обязан возместить сумму фактических затрат, связанных с организацией и проведением торгов, в течение 5 рабочих дней со дня их проведения, а также аукционный сбор. После этого между продавцом и победителем торгов в течение пяти дней со дня проведения торгов заключается договор купли-продажи.

В связи с утерей считать недействительным бланк квитанции о приеме наличных денежных средств филиала СООО «Белкопстрах» в г. Минске № 2 формы 1-С/у серии СВ № 0226805, страховой полис по добровольному страхованию от несчастных случаев и болезней на время поездки за границу формы 2РН, 2РП серии БМ № 1126254, страховой сертификат, удостоверяющий заключение договора страхования «Зеленая карта» серии ВУ/12/№ 16360361. УНП 100706519

АБСОЛЮТБАНК

бухгалтерский баланс на 1 января 2019 г.

№ п/п	Наименование статьи	Сим-вол	Пункт при-меч.	2018 год	2017 год
1	АКТИВЫ				
2	Денежные средства	1101	6	12 678	8 677
3	Драгоценные металлы и драгоценные камни	1102		-	-
4	Средства в Национальном банке	1103	7	3 976	13 340
5	Средства в банках	1104	8	41 816	26 292
6	Ценные бумаги	1105	9	6 337	17 704
7	Кредиты клиентам	1106	10	21 932	53 453
8	Производные финансовые активы	1107		-	-
9	Долгосрочные финансовые вложения	1108	11	11	11
10	Основные средства и нематериальные активы	1109	12	7 111	7 611
11	Долговые вложения в материальные активы	1110	14	151	-
12	Имущество, предназначенное для продажи	1111	15	2 367	1 981
13	Отложенные налоговые активы	1112	16	7	7
14	Прочие активы	1113	17	2 377	3 292
15	ИТОГО активы	11		98 763	132 368
16	ОБЯЗАТЕЛЬСТВА				
17	Средства Национального банка	1201		-	-
18	Средства клиентов	1202	18	12	8 655
19	Средства клиентов	1203	19	36 784	53 218
20	Ценные бумаги банка	1204	20	4 336	15 614
21	Производные финансовые обязательства	1205		-	-
22	Отложенные налоговые обязательства	1206		-	-
23	Прочие обязательства	1207	21	788	670
24	ВСЕГО обязательства	120		41 920	78 157
25	СОБСТВЕННЫЙ КАПИТАЛ				
26	Уставный фонд	1211	22	39 331	39 331
27	Эмиссионный доход	1212		-	-
28	Резервный фонд	1213	23	2 651	805
29	Фонды переноса статей баланса	1214	24	3 366	3 367
30	Накопленная прибыль	1215	25	11 495	10 708
31	ВСЕГО собственный капитал	121		56 843	54 211
32	ИТОГО обязательства и собственный капитал	12		98 763	132 368

ОТЧЕТ о прибылях и убытках за 2018 год

№ п/п	Наименование статьи	Сим-вол	Пункт при-меч.	2018 год	2017 год
1	Процентные доходы	2011	27	7 810	8 633
2	Процентные расходы	2012	27	1 190	2 014
3	Чистые процентные доходы	201	27	6 620	6 619
4	Комиссионные доходы	2021	28	992	1 006
5	Комиссионные расходы	2022	28	740	738
6	Чистые комиссионные доходы	202	28	282	268
7	Чистый доход по операциям с драгоценными металлами и драгоценными камнями	203		-	-
8	Чистый доход по операциям с ценными бумагами	204	29	332	279
9	Чистый доход по операциям с иностранной валютой	205	30	5 585	4 513
10	Чистый доход по операциям с производными финансовыми инструментами	206		-	-
11	Чистые отчисления в резервы	207	31	277	462
12	Прочие доходы	208	32	620	849
13	Операционные расходы	209	33	9 764	9 865
14	Прочие расходы	210	34	86	147
15	Прибыль (убыток) до налогообложения	211	35	3 312	2 054
16	Расход (доход) на оплату на прибыль	212	35	680	207
17	ПРИБЫЛЬ (УБЫТОК)	21	25	2 632	1 847
18	Сведения о прибыли на одну акцию в белорусских рублях				
19	Базовая прибыль на простую акцию	22	36	0,0007	0,0005
20	Разводненная прибыль на простую акцию	23		-	-

ОТЧЕТ об изменении собственного капитала за 2018 год

№ п/п	Наименование показателей	Символ	Наименование статей собственного капитала								
			уставный фонд	эмиссионный доход	резервн. фонд	накопленная прибыль (убыток)	фонды переноса статей баланса	всего соб. ственный капитал			
Раздел I. За год, предшествующий отчетному											
1	Остаток на 1 января 2017 г.	3011	39 331	-	648	9 004	2 839	-	51 822		
1.1	В том числе: результат от изменения учетной политики и (или) исправления существенных ошибок	30111	-	-	-	-	-	-	-		
2	Изменения статей собственного капитала	3012	-	-	157	1 704	528	2 389			
2.1	В том числе:	30121	x	x	x	1 847	542	2 389			
2.2	направление прибыли на пополнение фондов	30122	-	x	157	(157)	x	-			
2.3	операции с учредителями (участниками)	30123	-	-	-	-	-	x			
2.4	внесение в уставный фонд вкладов учредителей (участников)	301231	-	-	x	x	x	-			
2.5	выплата дивидендов акционерам	301232	x	x	x	-	-	-			
2.6	операции с выкупленными акциями собственной эмиссии	301233	-	x	x	x	x	-			
2.7	внесение акционерами денежных средств в резервный фонд, на покрытие убытков	301234	x	x	-	-	-	-			
2.8	перераспределение между статьями собственного капитала	30125	-	-	-	14	(14)	-			
2.9	прочие изменения	30126	-	-	-	-	-	-			
3	Остаток на 1 января 2018 г.	3013	39 331	-	805	10 708	3 367	54 211			
Раздел II. За отчетный год											
4	Остаток на 1 января 2019 г.	3011	39 331	-	805	10 708	3 367	54 211			
5	Изменения статей собственного капитала	3012	-	-	1 846	787	(1)	2 632			
5.1	В том числе:	30121	x	x	x	2 632	-	2 632			
5.2	направление прибыли на пополнение фондов	30122	-	x	1 846	(1 846)	x	-			
5.3	операции с учредителями (участниками)	30123	-	-	-	-	-	x			
5.4	внесение в уставный фонд вкладов учредителей (участников)	301231	x	x	x	x	x	-			
5.5	выплата дивидендов акционерам	301232	x	x	x	-	-	-			
5.6	операции с выкупленными акциями собственной эмиссии	301233	-	x	x	x	x	-			
5.7	внесение акционерами денежных средств в резервный фонд, на покрытие убытков	301234	x	x	-	-	-	-			
5.8	перераспределение между статьями собственного капитала	30125	-	-	-	1	(1)	-			
5.9	прочие изменения	30126	-	-	-	-	-	-			
6	Остаток на 1 января 2019 г.	3013	39 331	-	2 651	11 495	3 366	56 843			

СВЕДЕНИЯ о совокупном доходе за 2018 год

№ п/п	Наименование статьи	Символ	Пункт при-меч.	2018 год	2017 год
1	Прибыль (убыток)	301211	35	2 632	1 847
2	В том числе:	301212	24	-	542
2.1	переноса основных средств и прочего имущества	3012121	24	-	542
2.2	переноса нематериальных активов	3012122	-	-	-
2.3	переноса ценных бумаг	3012123	-	-	-
2.4	переноса инструментов хеджирования	3012124	-	-	-
2.5	переноса прочих статей баланса	3012125	-	-	-
3	ИТОГО совокупный доход	30121		2 632	2 389

АУДИТОРСКОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ ПО ГОДОВОЙ БУХГАЛТЕРСКОЙ (ФИНАНСОВОЙ) ОТЧЕТНОСТИ

Акционерам, Наблюдательному совету, Правлению закрытого акционерного общества «АБСОЛЮТБАНК», Национальному банку Республики Беларусь.

Дата: 20 марта 2019 года
Исх. номер: 04-05/26

Аудиторское мнение

Результаты аудита аудиторского общества «АБСОЛЮТБАНК» (сокращенное наименование банка — ЗАО «АБСОЛЮТБАНК»):

Место нахождения: Республика Беларусь, 220023, г. Минск, пр-т Независимости, 85.

Сведения о государственной регистрации: Закрытое акционерное общество «АБСОЛЮТБАНК» зарегистрировано Национальным банком Республики Беларусь с присвоенным регистрационным номером № 34 от 29.12.1993.

УНП: 100331707.

Мы провели аудит годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности ЗАО «АБСОЛЮТБАНК» (далее — «Банк»), состоящей из:

- Бухгалтерского баланса на 1 января 2019 года;
- Отчетов о прибылях и убытках, о движении денежных средств за 2018 год;
- Исключений к годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности.

По нашему мнению, годовая бухгалтерская (финансовая) отчетность ЗАО «АБСОЛЮТБАНК» достоверно отражает в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь и нормами профессионального стандарта аудиторской деятельности финансовое положение ЗАО «АБСОЛЮТБАНК» на 1 января 2019 года, а также финансовые результаты его деятельности и изменения его финансового положения (движение денежных средств) за 2018 год, в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь по бухгалтерскому учету и отчетности.

Основание для выражения аудиторского мнения

Мы провели аудит в соответствии с требованиями Закона Республики Беларусь от 12 июля 2013 года № 56-3 «Об аудиторской деятельности» и национальных правил аудиторской деятельности.

Наши обязанности в соответствии с этими требованиями описаны далее в разделе «Обязанности аудиторской организации по проведению аудита годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности» настоящего заключения. Наши наблюдения пришли к выводу о том, что информация, содержащаяся в отчетности, достоверно отражает в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь и нормами профессионального стандарта аудиторской деятельности финансовое положение ЗАО «АБСОЛЮТБАНК» на 1 января 2019 года. Ответственность за подготовку данных форм пруденциальной отчетности несет руководство ЗАО «АБСОЛЮТБАНК». В наши обязанности входит выражение мнения о достоверности указанных форм пруденциальной отчетности.

достоверности указанных форм пруденциальной отчетности.

По нашему мнению, вышеуказанные формы пруденциальной отчетности на 1 января 2019 года составлены ЗАО «АБСОЛЮТБАНК» достоверно во всех существенных аспектах в соответствии с требованиями Постановления Правления Национального банка Республики Беларусь от 31.10.2006 г. № 172 (с учетом дополнений и изменений) «Об установлении форм отчетности и утверждении Инструкции о порядке составления и представления банками, открытым акционерным обществом «Банк развития Республики Беларусь» и небанковскими кредитно-финансовыми организациями пруденциальной отчетности в Национальный банк Республики Беларусь».

Ключевые вопросы аудита

Ключевые вопросы аудита — это вопросы, которые, согласно нашему профессиональному суждению, являлись наиболее значимыми для проводимого аудита годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности за текущий период. Эти вопросы были рассмотрены в контексте аудита годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности в целом и при формировании нашего аудиторского мнения об этой отчетности, и мы не выражаем отдельного мнения об этих вопросах.

Статья «Средства в банках» и «Кредиты клиентам» бухгалтерского баланса.

Определение достаточности величины резерва под обеспечение средств в банках и кредитов, предоставленных клиентам, является ключевой областью суждения руководства Банка. Выявление признаков обесценения и определение возмещаемой стоимости являются процессом, включающим значительную профессиональную оценку суждения, использование допущений, а также анализ различных факторов, в том числе финансового состояния заемщика, ожидаемых будущих денежных потоков, стоимости реализации объектов залога.

Использование различных моделей и допущений существенно влияет на уровень резервов под обеспечение средств в банках и кредитов, предоставленных клиентам. В силу существенности сумм средств в банках и кредитов, предоставленных клиентам, которые составляют 42 % и 22% соответственно, от общего объема актива, а также высокой уровня субъективности суждений оценка резерва под обеспечение представляет собой один из ключевых вопросов аудита.

Мы провели аудит в соответствии с требованиями Постановления Правления Национального банка Республики Беларусь от 31.10.2006 г. № 172 (с учетом дополнений и изменений) «Об установлении форм отчетности и утверждении Инструкции о порядке составления и представления банками, открытым акционерным обществом «Банк развития Республики Беларусь» и небанковскими кредитно-финансовыми организациями пруденциальной отчетности в Национальный банк Республики Беларусь».

Наши аудиторские процедуры включали в себя оценку методики расчета резерва под обеспечение средств в банках и кредитов, предоставленных клиентам, анализ допущений, используемых Банком при расчете резерва под обеспечение. Помимо того, в отношении резервирования существенных, индивидуально оценяемых нами кредитов, мы провели анализ ожидаемых будущих денежных потоков, в том числе стоимости реализуемого залога на основании анализа допущений, используемых руководством Банка при оценке залоговой стоимости и информации о рыночной стоимости из открытых источников. В отношении резервирования кредитов существенных, индивидуально оценяемых нами кредитов, мы провели анализ ожидаемых будущих денежных потоков, в том числе стоимости реализуемого залога на основании анализа допущений, используемых руководством Банка при оценке залоговой стоимости и информации о рыночной стоимости из открытых источников. В отношении резервирования кредитов существенных, индивидуально оценяемых нами кредитов, мы провели анализ ожидаемых будущих денежных потоков, в том числе стоимости реализуемого залога на основании анализа допущений, используемых руководством Банка при оценке залоговой стоимости и информации о рыночной стоимости из открытых источников.

Прочие вопросы

Аудит годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности ЗАО «АБСОЛЮТБАНК» за год, закончившийся 31 декабря 2017 года, был проведен другой аудиторской организацией, которая выразила немодифицированное аудиторское мнение о данной отчетности в аудиторском заключении от 16 марта 2018 года.

Обязанности аудиторского лица по подготовке годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности

Руководство аудиторского лица несет ответственность за подготовку достоверной годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь и организацией системы внутреннего контроля аудиторского лица, необходимой для подготовки годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности, не содержащей существенных искажений, допущенных вследствие ошибок и (или) недобросовестных действий.

При подготовке годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности руководство аудиторского лица несет ответственность за оценку способности аудиторского лица продолжать свою деятельность непрерывно и уместности применения принципа непрерывности деятельности, а также за надлежащее раскрытие в годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь информации о существующих условиях, связанных с непрерывностью деятельности, за исключением случаев, когда руководство намеревается ликвидировать аудиторское лицо, прекратить его деятельность или когда у него отсутствует какой-либо иной реальной альтернативы, кроме ликвидации или прекращения деятельности.

Лица, наделенные руководящими полномочиями, в том числе аудиторский комитет Банка, несут ответственность за осуществление надзора за процессом подготовки годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности аудиторского лица.

Обязанности аудиторской организации по проведению аудита годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности

Наша цель состоит в получении разумной уверенности в том, что годовая бухгалтерская (финансовая) отчетность аудиторского лица не содержит существенных искажений, влияющих на достоверность информации, содержащейся в годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности, выраженной в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь.

Наша цель состоит в получении разумной уверенности в том, что годовая бухгалтерская (финансовая) отчетность аудиторского лица не содержит существенных искажений, влияющих на достоверность информации, содержащейся в годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности, выраженной в соответствии с требованиями законодательства Республики Беларусь.

Мы выявляем и оцениваем риски существенного искажения годовой бухгалтерской (финансовой) отчетности вследствие ошибок и (или) недобросовестных действий, и в соответствии с этими рисками, разработ

Хто каго?

ШТО было — было. Унукі (ды з саменькай Масквы!) на гістарычную радзіму сабраліся, у Беларусь. Далекавата ім — рэдка прывязджаюць, таму напярэдадні дзед з бабуляй, як той казаў, сем начэй не спалі: на падворку парадак навялі, хату вымылі, а ўжо ж нагатавалі...

Ад пуза накармілі гасцей, напалілі, распыталі, расказалі... «Ой, каханенькія-родненькія, — спахалілася ўрэшце бабуля, — а ж вам сваіх трусаў не паказала! Я ж накупіла... Ды такіх прыгожых — і чорных, і белых... Хадзем пакажам!» — «Ну што вы, бабушка, — пачырванел старэйшы з унукаў, — не надо». «Чаму, дзіцятка? — здзіўлялася гаспадыня. — Яны ж шаўковыя, можна сказаць!.. Іх паглядзіць можна!» — «Мы не хотим», — надзьмуўся хлопчык. — «Ну і не трэба, — уздыхнула бабуля і дадала: — Дзед ваш, дарэчы, таксама не хацеў — спачатку... А цяпер дык за вушы не адцянеш: глядзевы бы і глядзевы, гладзіў бы і гладзіў!.. Можна, і з вамі так будзе?» Сказала бабуля і нібы ў ваду паглядзела: гасцікі на падворак як выйшлі, трусаў там як убачылі, — нават на смартфон свае забыліся! Ды яно і зразумела, бо «кролікі», як казаў нехта з гумарыстаў, гэта не толькі... Так: у іх хатноўнае футра. І мяса... Затое ў свіней... Загінайце пальцы: скара — для абутку, шацінне — для пэндзляў і нават сама назва — для... абраз. Ну вась наўсідку: дужы як свінья ў лужы, раўна як свінья да каня, удалося як свініні ў гаросе... Можна яшчэ разбірацца — як свінья ў апельсінах, разгуляцца — як яна ж на лёдзе, распараджацца — як на выселлі, спаць (крыў божа) у пасцелі, дзе сем штук апарасілася...

«Я, можа, крэху перабольшаваю, — піша з нагоды спадар Валеры Гайрыш з Чавусаў, — але дзедзі, што растуць у бетонных джунглях, — бедныя. Пра коцікаў ды сабак яны нешта ведаюць, а вась тых жа свіней, трусаў, нават курэй жыўцом ніколі і не бачылі!»

Адкуль, трэба разумець, радкі: Бабуля ўнукаў прычакала і, частуючы, казала: «Ш, Алёнка, еш, Антон, Са свайго двара бекон... Даць ёй веры? Ці не даць? З'ёў унук — пайшоў «шукаць»... І свіней там, здаецца, знайшоў. А вась бекон... «Сёння ў школьных сталовых на падлозе можна ўбачыць і булчак, і надгрызены яблык, —

назвае яшчэ як мінімум два фільмы з аналагічнай назвай. Камусці, пэўна ж, сустракаўся і раман «Чорная ўдава», і аднайменная серыя раману... Але не будзем спяшацца папракаць аўтара за эксплуатацыю кіношнага і літаратурнага вобраза. Можна не сумняваюцца, што каварная «чорная ўдава» яшчэ шмат разоў будзе ўсплываць на здымачных пляцоўках і кніжных старонках і прыносіць вядомасць сваім стваральнікам.

Алесь Бадак.

НЕВЯЛІКАЯ юркая маршрутка весела імчала па залітых сонечным святлом вуліцах абласнога цэнтру. Летні дзень толькі пачынаўся, таму людзі ў аўтобусе пастаянна мяняліся: адны з іх спяшаліся на працу, другія — на заняткі, трэціх цягнула на прыроду за горад, і ніхто з іх не звяртаў увагі на маладую дзяўчыну, якая сядзела ля акна і, прыціснуўшы да грудзей модную сумачку, аб нечым засяроджана думала. Дзяўчыну звалі Людміла, і ехала яна ў гасці да сваёй былой аднакурсніцы Юлі, якая жыла ў новым мікрараёне на ўскрайку горада.

Наогул, ехаць у гасці да родных, да сяброў — гэта заўсёды прыемна. Там цябе заўсёды чакаюць. Там табе шчыра рады. Там можна пагаварыць на любую тэму, параіцца, абмеркаваць шляхі вырашэння самых розных праблем. Аднак Юлі і Людміла ніколі не сябравалі. Так, некалі вучыліся ў адной групе, зрэдку наведвалі адзін і той жа клуб або рэстаран, ды і то тыя наведванні залежалі ад іх хлопцаў, сяброў Арцёма і Руслана, якія былі студэнтамі ўніверсітэта лёгкай прамысловасці.

Рознымі людзьмі былі аднакурсніцы. Рознымі па характарах, па інтарэсах, па пачатках. Спакойная і разважлівая Людміла больш імкнулася да цішы і адзіноці. Яе не вабілі шумныя кампаніі з гучнай музыкой і алкаголем, і яна пазбягала сама і не вітала прысутнасці на іх свайго хлопца Арцёма. Юлія разважала зусім па-іншаму. «Вучоба не воўк, у ляс не збяжыць. А вась сваю маладосць трэба выкарыстаць так, каб потым не было пакутліва балюча за бязмятна пражытыя гады». І яна строга прытрымлівалася гэтай правіла. У групе Юлія была завадатарам усіх вечарын, а на пятым курсе дык і наогул пабралася шлюбам, прычым не з Русланам, а з п'яцідзесяцігадовым мужчынам, які, акрамя кватэры ў цэнтры горада, меў два магазінчыкі па продажы аўтазапчастак. Па заканчэнні ўніверсітэта Людміла паехала працаваць на размеркаванні ў раённы

цэнтр за 60 кіламетраў ад абласнога. Туды, інжынерам на малочны завод, накіравалі працаваць і Арцёма. Там праз год яны і пажыліся.

Пра Юлію Людміла амаль не ўспамінала. Зрэдку Арцём паведамляў навіны пра яе. Менавіта ад яго Людміла пачула, што Юлін муж-камерсант згарэў на дачы, а яна прадала яго кватэру і бізнес і пераехала жыць у новы мікрараён. Ад мужа Людміла даведлася, што па згубе мужа Юлія доўга не гаравала і, не дачакаўшыся заканчэння жалобы, зноў выйшла замуж, на гэты раз за нейкага спартсмена. «Адкуль ты столькі ведаеш пра Юлію?» — неяк пацікавілася яна ў Арцёма. «Руслан расказавае, — чамусці пачырванел той. — Ён жыве з ёй на адной вуліцы!». Больш да гэтай тэмы яны не вярталіся, а нядаўна ад сваёй знаёмай Людміла пачула, што Юлія зноў стала ўдавай — яе другі муж мёртвы кухоннае акно, паслізнуўся на падаконніку і зваліўся з пятага паверха...

Таму і здзіўлялася сёння Людміла, калі пачула па тэлефоне голас колішняй свайёй аднагрупніцы з запрашэннем выйці па кубачку кавы і папаляркачы. «Адкуль яна даведлася, што я ў горадзе? Хто ёй паведаміў аб тым, што я еду ў водгук да сваёй маці і што ў мяне зарад ёсць тры свабодныя гадзіны?» Званок Юліі здзіўліў, а свае пытанні выклікалі ўнутраны неспакой, насяржылі. Дзяўчына паспрабавала глыбей зазірнуць у самую сябе, бо яе думкі краналі іншых людзей — маці, мужа, аднакурсніку, але ўбачанае яе не парадавала, не заспакоіла. Наадварот, ускламаная памяць выштурхнула на паверхню ўспаміны, якія яна наўмысна хавала ад усіх, спрабавала пазбегнуць іх тлумачэння, бо не хацела разумець іх глыбінную сутнасць, баляся за сябе, за сваю сям'ю. Баляся за мужа, бо за кожным пытаннем нябачна стаў яго вобраз. Яна нават раптам побач з сабой адчула яго пах, убачыла яго вочы, поўныя пяшчоты і надзеі, пачула яго шэпт: «Любая, зрабі мя-

«Любіць Пеця шашлычкі, паляндвіцу, кумпячкі...»

Насмажым мы катлет, Присядзем на мурог, Забудземся пра смог... У мурагу ды з каханым (ці каханай) можна і зусім розум страціць — не тое што забыцца.

А можна, паехаўшы да свінства, яшчэ і пазбыцца. Чаго? Спадарыня Ніна Бурко з Бярэзіншчыны піша:

Каб было ўсё «хакей» — Без бяды-напасці, Трэба гадваць свіней Яшчэ і чорнай масці. Тады з мясам-каўбасой Выращыць праблему, А шчачкай да ўсяго Вылечыш экзэму. Як лячыць яе травамі, абляпіхай, вінаградом, соллю, нават расолам, інфармацыя ёсць, як шчачкай — інтэрнэт не піша. Але ж што ён ведае? А вась людзі...

Досыць рэдка масць жывёлы кінулаў ў вочы і спадару Віктару Сабалеўскаму з Узды:

Усё ў каледжы Ясь вучыў, Ды нікога не лячыў. Першы выклік. Ён баіцца Да свіней і падступіцца, Але ж... — Зурька! — крычыць. — Іх перш-наперш трэба... мыці!

Маладосць — усё дурносьць (беларускі адпаведнік да рускага маладо-зелена), а вась людзі старэйшых ведаюць: які чорт да лазні, такі і пасля. І той самай чорнай вароне паможа мыла, як памерламу кадізла... А што датычыцца вепрукоў са здымка, то ў спадара Валерыя Гаўрыша да іх прэтэнзіі няма — нават наадварот. Ён піша:

Паважам я свіней, Што ў маёй суседкі: Бо не ў кожнага з людзей Чыстыя шкарпэткі. У гэтых падсвінкі яны (можна яшчэ раз глянуць на верхні здымак) і сапраўды модныя — бялюткія! Ад мыцця? На думку спадарыні Іны Алісевич з Уздзеншчыны, ад добрага ўтрымання:

...Што б каму ні падалоса, У настроі свінка Хрося. Лыч угору — каралеўна!

За даглед удзячна пэўна ж... І ад ласкі проста млее! Косцік — просьбу разумее: Хоць і вабіць пяточок, Ёй пачуае бачок. Бо гаспадар, бо...

«Лірычнае» адступленне: у многіх шматкватэрных дамах жыхары любяць выстаўляць на лесвічную пляцоўку свае вазоны. А вась паліваць, як правіла, не любяць: ім нагадаць трэба, што мы ў адказе за тое, што па-садзілі... І за тых, каго завялі: малады чалавек са здымка (па-водле спадара Мікалая Касмачэўскага з Наваполацка) якраз з адказных:

Свінням рэдкае пароды У нас прастора і выгоды: Загародку ў двары Ладзім мы, гаспадары, Каб з падворка не ўцяпілі, Каб здаровымі былі: Каб не чуць і век не бачыць, Што такое грып свінчы!

А вась... цырк — мы, здаецца, усе паглядзелі! Ну хоць бы і на здымку: Тут, вядома ж, не экстрым... Так, маленькая арэна: Куклачову, Запашным, Падрастае,

мусіць, змена? — мяркуе спадарыня Алісевич. Што ж, можа, і сапраўды? У загончыку Ігнат Дрэсіруе парасят: Пятачкі пазадзіраюць, Па камандзе падб'ягаюць... На арэну павязе? Ці...

Быць салу-каўбасе? Гэта вась балючае пытанне — ад спадарыні Валянціны Гудачоўскай з Жыткавічаў. Свайго роду адказ — ад спадара Віктара Сабалеўскага: ён, падобна, правярыў на сабе, а потым напісаў:

Сала ўзяў у магазіне... Як гумовыя там свінкі: Нават вострымі зубамі Не адгрызлі... Ешце самі!

Я вась выкупіў «звар'ё» І гадую ўжо сваё, Хоць в'етнамскае пароды, Ды ўкусіць змагу заўсёды.

Галоўнае тут — не захапляцца... (У цягніку, расказвалі, адна вельмі пышна маладзічка, што называецца, цыцу дала маленькаму сынку. Трохі большы і чужы аж вочы выпуліў, спытаў: «Мама, што яна робіць?» — «Дзіятка корміць...» — «...Без хлеба?!») Во які жах у малага быў! А ў аднаго вялікага — радасць: ён пачуў, што ад сала з'яўляецца склероз, і цэлае адкрыццё зрабіў: «Дык вась чаму я раніцай з'ем кавалак і аж да вечара не ўспамянаю, што ёсці працу!»

Не ўдакладніць, праўда, якое ён спажавае... А розніца, між іншым, ёсць, і яе на конкурсным здымку ўбачыла спадарыня Буткоўская з Гродна:

Бабка ўнуку абяцала: — На пяць пальцаў будзе сала!

Унук: — А чым тут ганарыцца, Калі тры — ужо на курцы? Згадзіцеся, змысліў унук: праўду сказаў (ну, ці амаль...), але ж будзем спадзявацца, што не ўголас, што не пакрыўдзіў ён працаўнічку-бабулю. Як і дзед — «герой» спадара Сабалеўскага:

Любіць Пеця шашлычкі, Паляндвіцу, кумпячкі: Дзед заўвядзе яго частуе, Бо свіней штогод гадуе... Унук ім кажа: «Ну й чаго вы Не расціце, як каровы? Вась тады б ужо хапала, Маса, костачка і сала! А так... Няма на што спадзявацца? Паводле спадара Мікалая Касмачэўскага, ёсць:

На дварэ — падсвінкі. Двое, Але ж спрытныя затое: Стась чакае парасятка (Ды не меней за дзясятка!)... І шкадуе, што ў людзей Вельмі ж доўга ўсё ідзе... Вось і ў хлопца боль таксама: Ён адзін у таты з мамай.

«Шчасце яшчэ, калі дзед з бабуляю ёсць, — піша спадар Іван Сіманёнак з Паставаў, — можна на паехаць у гасці, пацешыцца з гаспадаркі і, магчыма, нават не здагадацца, што парсючкі маюць звычайку нешта выпрошваць, што да гасця ў іх — чыста меркантильная цікавасць: У вясковым у двары — Мытная застава. Іншаземцы-вепрукі Добра знаюць справу. Як паедзеш каштаваць З душамі аладкі, То з кішэнні даставай Свінкам... шакаладкі.

«Шчасце яшчэ, калі дзед з бабуляю ёсць, — піша спадар Іван Сіманёнак з Паставаў, — можна на паехаць у гасці, пацешыцца з гаспадаркі і, магчыма, нават не здагадацца, што парсючкі маюць звычайку нешта выпрошваць, што да гасця ў іх — чыста меркантильная цікавасць: У вясковым у двары — Мытная застава. Іншаземцы-вепрукі Добра знаюць справу. Як паедзеш каштаваць З душамі аладкі, То з кішэнні даставай Свінкам... шакаладкі.

«Шчасце яшчэ, калі дзед з бабуляю ёсць, — піша спадар Іван Сіманёнак з Паставаў, — можна на паехаць у гасці, пацешыцца з гаспадаркі і, магчыма, нават не здагадацца, што парсючкі маюць звычайку нешта выпрошваць, што да гасця ў іх — чыста меркантильная цікавасць: У вясковым у двары — Мытная застава. Іншаземцы-вепрукі Добра знаюць справу. Як паедзеш каштаваць З душамі аладкі, То з кішэнні даставай Свінкам... шакаладкі.

Валеры Гайрыш з Чавусаў, Мікалай Старых з Гомеля, спадарыні Іна Алісевич з Уздзеншчыны, Валянціна Гудачоўская з Жыткавічаў, Ніна Кандрашонак з Петрыкава, Наталія Шкут са Свётлагоршчыны і Карына Цануніна з Вілейкі...

З гэтым вась, апошнім меркаваннем пагадзілася і журы маленькае рэдакцыйнае. Таму пры ў выгледзе бясплатнай падпіскі на «Звязду» на тры квартал гэтай года накіроўваецца ў Вілейку.

Хоцаце, каб «родная газета на роднай мове» пяць разоў на

А ўжо яны, тыя свінкі (на думку сямікласніцы сярэдняй школы № 3 г. Вілейкі Карыны Цануніна) і ў іх потым аддзячэньне, прычым — абавязкова: Скажу вам праўду, не зманю: З прывагай будзеш і з прыплодам, Калі в'етнамскую свінню Карміць цукеркамі заўсёды. Значыць, гэта паклёп, што не разбіраецца яна ў памідорах, апельсінах, кілбасных абрэзках, пацерах ды ўсім іншым...

Дасць бог, марыць не шкодна, абудзіцца ён у многіх маладзёў, і адарвуцца яны ад канапа, тэлевізараў ды камп'ютараў, падумвайце падліч (можна некалькі, але ў кожным не больш за васьмерадкоў) і дасылаць у рэдакцыю. Шанс на выйгрыш мае кожны...

Валянціна ДОУНАР. Фота Анатоля КЛЕШЧУКА. Ад іх жа шчырыя прабачыні ўсім, чые творы гэтым разам не прайшлі строгага конкурснага адбору, затое наступным... Пшыце!

«Ну й чаго вы Не расціце, як каровы? Вась тады б ужо хапала, Маса, костачка і сала! А так... Няма на што спадзявацца? Паводле спадара Мікалая Касмачэўскага, ёсць: На дварэ — падсвінкі. Двое, Але ж спрытныя затое: Стась чакае парасятка (Ды не меней за дзясятка!)... І шкадуе, што ў людзей Вельмі ж доўга ўсё ідзе... Вось і ў хлопца боль таксама: Ён адзін у таты з мамай.

Дасць бог, марыць не шкодна, абудзіцца ён у многіх маладзёў, і адарвуцца яны ад канапа, тэлевізараў ды камп'ютараў, падумвайце падліч (можна некалькі, але ў кожным не больш за васьмерадкоў) і дасылаць у рэдакцыю. Шанс на выйгрыш мае кожны...

Валянціна ДОУНАР. Фота Анатоля КЛЕШЧУКА. Ад іх жа шчырыя прабачыні ўсім, чые творы гэтым разам не прайшлі строгага конкурснага адбору, затое наступным... Пшыце!

не бацькам!» Аднак яна не магла выканаць яго просьбу: першы год уладкоўвалі свой быт, потым неяк не атрымлівалася. — Наступны прыпынак — вуліца Будайнікў, — паведаміў шафёр маршрутку і Людміла расплюшчыла вочы, адначасна адкінула прэч усе свае думкі і пытанні, паднялася з сядзення.

Юлія жыла на пятым паверсе новага дзевяціпаверховага дома, і не паспела Людміла націснуць на кнопку электрагэзаванка, як дзверы ў кватэру расчыніліся і ў іх праёме ўзнікла стройная, з моднай прычоскай гаспадыня. Убачыўшы незнаёмую жанчыну, яна на імгненне сумелася. І хаця гэта заміна працягвалася ўсяго адно імгненне, Людміла зразумела — пазналі яе не адразу. Аднак у наступнае імгненне Юлія ўжо абдымала гасцю, бы самага дарагога для сябе чалавека, распытвала

Уладзімір МАЖЫЛОЎСКИ

КАНЕЦ «ЧОРНАЙ УДАВЫ»

пра сям'ю, пра мужа, пра працу. Пытаньняў было так шмат, што Людміла спачатку разгубілася і адказвала не заўсёды ў лад, але хутка справілася з разгубленасцю і пацікавілася: — А як ты жывеш? Дзе працуеш? Юлія сумелася, яе прыгожы тварык спахмурнеў, вочы раптоўна патухлі. — Не шанце мне ў гэтым жыцці, — паскардзілася яна надтрэснутым голасам. — Двух мужоў згубіла за чатыры гады. Некаторыя суседкі за спінай ужо называюць мяне «чорнай удавой». — Спачуваю, — уздыхнула Людміла і, не ведаючы, што яшчэ сказаць, замойкла. Аднак Юлія доўга сумавала не ўмела. Праз некалькі секунд вочы яе зноў ззялі вясёлым бляскам, а на шчоках з'явіліся прывабныя ямачкі. — Але я я на сваіх мужоў не крыўдую. Ад першага мне засталася пэўная сума грошай, ад другога... — яна на імгненне задумалася, потым хмыкнула і з незразумелым выклікам паведаміла: — Сын. — У цябе ёсць дзеці?

— А што тут дзіўнага? Я жанчына, і ў мяне павінны быць дзеці. Спадзяюся, што з цягам часу зноў выйду замуж. — Так, дзедзі — гэта наша жаночае шчасце. — І не толькі жаночае, — Юлія рэзка паднялася з крэсла. — Ты пасадзі пакуль тут адна, пагартай часопісы, а я прыгатую каву. Не сумуй, праз хвіліну я вярнуся.

Гаспадыня пайшла на кухню, а гасця адкінулася на мяккую спінку крэсла. Усё ж такі якая гасціня Юлія! Пэўна, шматлікія праблемы і смерці мужоў навучылі яе цаніць жыццё — вунь як яна марыць аб новай сям'і і аб дзецях. Людміла зірнула на столік, на якім ляжала з дзясятка глянцавых часопісаў, але жыццё сталічнай багемы яе не цікавіла. І раптам яна заўважыла на камодзе фотаальбом. «Зірну, як выглядалі яе мужы», — вырашыла яна, паднялася з крэсла і накіравалася да старадаўняй камоды. Яна

якава. Сэрца! Дзяўчыну гэта здзівіла, бо яна памятала за сабой шмат даволі смелых і расушчых учынкаў. Яна не лічыла сябе бязлівай і ў цяжкія хвіліны заўсёды дзейнічала абудмана і асяцрожна. У такіх імгненні яна нагадвала маладую ваўчыцу, якая бароніць свой вывадак. Што мяне тут чакае? Што задумала Юлія? Няўжо яна дзейнічае з даволі яе Арцёма? А калі гэта так, то за што ёй такая кары? За што яна мяне так не навідзіць? Не, трэба хутчэй бегчы адсюль, ратавацца ад гэтай невядомасці, якая не абяцае нічога добрага. Але ж потым страціш розум ад штодзённага пацучыя дзеясціскі, бо не можа жыццё быць вечна ахутаным нявыяснёў і чорнай няўдзячнасцю. Што рабіць? Дзе хавацца паргоза? Ды і ці ёсць яна наогул? Бо цалкам магчыма, што мае заключэнні ёсць фальшыўныя перабоўшаныя фантазіі хворага розуму!

Дадумаць Людміла не паспела — у пакой зайшла Юлія, якая несла на невялікім падносе кафейнік, два невялікія кубкі і талерку з пірожнымі. Паставіўшы паднос на столік, гаспадыня прыветліва ўсміхнулася:

— Ты п'еш каву з малаком? — Без малака. — Цудоўна, — Юлія разліла духмяны напой па кубках, адзін з якіх падала гасці: — Прабач, што затрымаўся. Хацела...

Што хацела Юлія, яна паведаміць не паспела, бо на кухні зазваніў тэлефон, і гаспадыня, скрыўшыся незадаволеную грывасу, падбегам накіравалася да яго. Яе размова з нябачным суразмоўнікам працягвалася ўсяго некалькі секунды, аднак гэтых секундаў хапіла на тое, каб Людміла перамяніла месцамі кубкі з кавай.

Калі Юлія вярнулася, Людміла ўжо зрабіла глыток кавы са свайго кубка.

— Вельмі смачная кавы, — пахваліла яна гаспадыню. — Частуйся, — няшчыра ўсміхнулася Юлія і, не сядзячы ў крэсла, падала гасці талерку з пірожнымі.

Выпішы кубак кавы, Людміла замойкла. Яна з трывогай прыслухоўвалася да сябе, да свайго арганізма. Юлія, з нейкім вар'яцкім бляскам у вачах і закасацельным напружаннем на твары, сабыла за гасцюй.

— А ты здагадваешся, чаму я запрасіла цябе да сябе ў гасці? — першай не вытрымала маўчання гаспадыня.

— Здагадваюся. Ты хочаш пагутарыць са мной аб маім мужы. — А што пра яго гутарыць? — Юлія нервова засмяялася, прайшлася па пакоі, села ў крэсла насупраць суразмоўніцы, узяла свой кубак, зрабіла прагны глыток. — Ануца твой Арцём, але ануца мяккая, далікатная, ласкавая. Ужо амаль тры гады, як ён вагаецца, не расшаецца паведаміць табе пра нашы з ім адносіны, пра свайго сына.

— Я ўсё даўно ведаю. — Адкуль? — нервова рагатула гаспадыня. Яна думаа глыткамі дапіла сваю ка-

ву, паставіла на столік пусты кубак, зноў падхіпілася з крэсла. — Няўжо ён табе усё расказаў?

— А ці словы галоўнае? Я адчуваю яго ваганні сваім сэрцам, душой; я бачу змены ў яго ўчынках, звычках — і мне гэтага дастаткова, каб зрабіць пэўныя вывады.

— Значыць, ён табе усё ж такі нічога не расказаў? — А гэта так важна? — Вельмі важна, — Юлія падышла да свайго крэсла, спынілася ля яго і, глядзячы проста ў зрэчкі Людмілы, падбіраючы кожнае слова, пачала гаварыць:

— Мне надакучыла Арцёмава нерашучасць, і я вырашыла радыкальна на сваю карысць змяніць сітуацыю ў нашых адносінах... Разам з кавай ты выпіла атруту.

Людміла маўчала. Яна не адводзіла зіркі ад Юліі. Пацуючы апошнія яе словы і асэнсаваўшы іх, яна ўнутрана парадавалася. «Значыць, мае страхі недарэмныя і розум мой не хворы. А Юлія ў намеры разбурыць маё сямейнае гняздо памылілася і зараз нагадае змяю, якая ўкусіла сама сябе і пакуль яшчэ не здагадаецца аб гэтым!»

— Ты чуеш мяне? — пранізлівы Юлін голас гучаў бы крык галоднай чайкі. — Не памірай, я яшчэ не ўсё табе сказала.

— Гавары, — Людміла адарвалася ад сваіх думак. — Атруту, якую ты выпіла, мне прывёз з Індыі мой доўгі муж. На ім я яе і выпрабавала і скажу часна — яна дзейнічае бездакорна. Праз гадзіну ў арганізм ахвяры не застаецца аніякіх слядоў, і любі, нават самы спрактыкаваны доктар паставіць дыягназ — інфаркт.

— Навошта ж ты тады выкінула труп свайго мужа ў акно? — Ён сам вываліўся, — твар Юліі раптоўна пачырванел, яна машынальна расхіпіла верхнія гузікі сваёй элігантнай кофты. — Стаў задыхацца і палез да акна, каб...

— Юлія, сваю атруту ты выпіла сама. — Людміла падхіпілася з крэсла. — У цябе ёсць антыдот? Трымайся, я зараз патэлефаную ў «хуткую».

Аднак гаспадыня яе ўжо не чула. Нейкі час, абхапіўшы спінку крэсла, яна яшчэ трымалася на нагах, потым паўна і мякка апусцілася на падлогу...

Хуткая дапамога прыбыла праз пятнаццаць хвілін. Немаладая доктарка ўважліва агледзела Юлію, некалькі разоў, бы не вераць убачанаму, паднесла да яе вуснаў люстэрка, асяцрожна панюхала кубкі, пірожнае і толькі потым распарадзілася, каб нябожчыцу забіралі і неслі ў машыну.

— Што з ёй, доктар? — запыталася Людміла.

— Інфаркт, любя. Вялікі інфаркт, і мы тут ужо бясплыныя.

АДЗЁР НАСТУПАЕ!

Колькасць захварэлых на адзёр у свеце імякля расце. Выпадкі рэгіструюцца нават у тых краінах, дзе хвароба не фіксавалася год і нават болей. Паводле даных ЮНІСЕФ, тры чвэрці агульнага росту захварэлых насці прыйшлося на дзесяць краін. У лідарах — Украіна, там толькі лясць зарэгістравана больш за 44 тысячы выпадкаў адру, 15 чалавек загінулі. На Філіпінах захварэлі 13 тысяч чалавек, у Бразіліі — крыху больш за 10 тысяч. Успышкі хваробы адзначаны як у краінах, якія развіваюцца, так і ў развітых. У ЗША, напрыклад, колькасць захварэлых за мінулы год павялічылася ў шэсць разоў.

Працягваецца ўспышка і ў еўрапейскім рэгіёне, якая пачалася ў 2016 годзе. На тэрыторыі ЕС лясць зафіксавана больш за 20 тысяч выпадкаў. З іх 35 — лятальныя. Найбольшая колькасць рэгістравалася ў Румыніі, Францыі, Італіі, Грэцыі. З еўрапейскіх краін, якія не ўваходзяць у ЕС, напружаная сітуацыя была ў Сербіі, Пасіі.

У Беларусі ўжо сёлета зарэгістравана 45 лабараторна пацверджаных выпадкаў адру. З іх 24 — прывазныя, астатнія звязаны з імі. Адзёр у 2019-м рэгістравалася ва ўсіх рэгіёнах краіны. Летась у нас было выяўлена 254 выпадкі гэтай інфекцыі. Тым часам міжнародныя арганізацыі звяртаюцца да кіраўніцтва краін, медыкаў і бацькоў з заклікам зрабіць больш для стрымлівання гэтай хваробы, у тым ліку змагацца з прадузатацыямі. Разумнае таго, што вакцыны бяспечныя і эфектыўныя, дапамога спыніць адзёр. Што гэта за інфекцыя і ў чым яе небяспека, нам раскажа **Урач-эпідэміялаг аддзлення імунапрафілактыкі аддзела эпідэміялогіі Мінскага абласнога цэнтру гігіены, эпідэміялогіі і грамадскага здароўя Вольга ФЯСЬКО.**

— Адзёр — высоказаразнае захворванне. Індэкс кантагіённасці (уласціваасці інфекцыі перадавацца ад заражаных людзей да здаровых. — Аўт.) у непрышчэпленых — каля 100%, — папярэджвае Вольга Сяргееўна. — Таму чалавек, які не пераноціць гэту хваробу раней і не праходзіць вакцынацыю, пры кантакце з хворым на адзёр, канешне ж, захварэе.

Калі вы не ведаеце пра свае прышчэпкі супраць адру і плануеце паездкі за межы Беларусі, мэтазгодна ўдакладніце свой прышчэпкавы статус. Для гэтага варта звярнуцца ў арганізацыю аховы здароўя па месцы атрымання дапамогі для ўдакладнення наяўнасці прышчэпак ці здаць аналіз крыві на цэтры антыцел у РНПЦ эпідэміялогіі і мікрабіялогіі або ў любой акрэдытаванай недзяржаўнай лабараторыі.

У выпадку вяртання з-за мяжы ці кантактавання з чалавекам, які выяўджае за мяжу, і з'яўлення інфекцыйнай хваробы (павышэння тэмпературы цела, сыпу, болю ў горле, кашлю, запалення слізністай вачэй) варта неадкладна звярнуцца да ўрача ці выклікаць брыгаду хуткай медыцынскай дапамогі (а не чакаць прыёму ў калідоры паліклінікі) і акцэнтаваць увагу медыкаў на нядаўнім вяртанні з-за мяжы.

Вірус адру, дарэчы, самы лягучы і самы заразны з усіх вядомых на планеце. Ён можа прыводзіць да цяжкіх і лятальных наступстваў, уключаючы энцефаліт (інфекцыя, якая выдэе да ацёку мозга), цяжкую дыярыю і дэгідратацыю (абязводжанне), пнеўманію, атыт і стойкую страту зроку. Грудныя і малыя дзеці, калі яны пакутуюць ад недастатковага харчавання і маюць аслабленую імунную сістэму, найбольш схільныя да развіцця ўскладненняў і нават смерці.

Інфекцыя трапляе ў арганізм праз слізністыя дыхальныя шляхі.

— Першыя сімптомы адру часта прымаюць за грып ці вострую рэспіраторную інфекцыю, — раскажае Вольга Фяска. — Павышаецца тэмпература цела да 38–40 градусаў, баліць галава, з'яўляецца насмарк, чханне, сухі кашаль. Але на другі дзень у ротавай поласці каля карэнных зубоў заўважыцца невялікая белаватая пляма. І на 4–5 дзень хваробы распаўсюджваецца сып: спачатку на твары і за вушамі, а затым па ўсім целе. Прычым адзёрныя плямы імкнучы да зліцця ў адну вялікую пляму. Але варта ўлічваць, што маючы хоць бы адну прышчэпку супраць гэтай інфекцыі, захворванне можна перанесці лягчэй, клінічныя правыя нярыжкі, тэмпература цела можа не падымацца вышэй за 38 градусаў.

Адзёр вядомы чалавецтву даўно і цалкам апраўдвае назву «дзіцячый чумы», бо

Як ад яго абараніцца?

характарызаваўся ўсеагульнай захваральнасцю і высокімі паказчыкамі смяротнасці. Толькі пасля ўвядзення масавай вакцынацыі супраць адру ў 1967 годзе захваральнасць пайшла на спад. І вось ужо на працягу двух дзесяткаў гадоў у Беларусі адсутнічае мясцовая цыркуляцыя вірусу. А ў 2016 годзе наша краіна атрымала сертыфікат Сусветнай арганізацыі аховы здароўя па дакументальна засведчанай элімінацыі (выдаленні) адру і краснухі, які пацвярджаецца штогод. Але ў сувязі з сусветным дрэнным становішчам выпадкі рэгіструюцца і ў Беларусі.

— Больш за 73% тых, хто захварэў на адзёр, не былі прышчэплены, у тым ліку і з прычыны адмовы ад вакцынацыі, або маюць толькі адну прышчэпку. Аднак далейшага распаўсюджвання інфекцыі не адбылося дзякуючы імунізацыі і выкананню супрацьэпідэмічных мерапрыемстваў, — кажа Вольга Фяска. — Выпадкі завозу адру працягваюцца і сёлета. Але дзякуючы вакцынацыі ў нашай краіне сфарміравана дастаткова моцная імунная прослойка, якая не дазваляе вірусу актыўна цыркуляваць па тэрыторыі краіны.

Спецыяліст нагадвае, што ў адпаведнасці з Нацыянальным календаром прафілактычных прышчэпак вакцынальны комплекс складаецца з дзвюх прышчэпак. Першая робіцца ў адзін год, другая — у шэсць.

Кляшчы пачынаюць палыванне

Што варта памятаць, каб абараніць сваё здароўе

Першыя ўкусы кляшча зафіксаваны сёлета яшчэ ў лютым у Брэсцкай вобласці. Спецыялісты адзначаюць, што сезон кляшчоў з кожным годам пачынаецца ўсё раней, нягледзячы на тое, што актыўнасць гэтых членістаногія працягваюць, калі тэмпература паветра падымаецца вышэй за пяць градусаў. Штогод з іх укусамі да медыкаў звяртаецца каля 40 тысяч беларусаў. Пры гэтым у дзвюх тысяч з іх выяўляюць кляшчавы барэліз, а каля сотні хворэе на кляшчавы энцефаліт.

— Актыўнасць кляшчоў пакуль нізкая. З пачатку года зафіксавана ўсяго 100 выпадкаў укусаў, — адзначае загадчык супрацьэпідэмічнага аддзлення Рэспубліканскага цэнтру гігіены, эпідэміялогіі і грамадскага здароўя Дзмітрый ГАЛОЦЬК. — А вось праз пару тыдняў яны пачнуць абуджацца — пік іх актыўнасці звычайна прыпадае на май-чэрвень.

Кляшчы любяць не вельмі высокую тэмпературу і дастатковую вільготнасць, і звычайна ў цэплы перыяд здараецца два пікі іх актыўнасці. Праўда, летась, калі выдася доўгі перыяд без дажджоў, кляшчы сабе не працягвалі. Водзяцца гэтыя членістаногія ў прэлай лістоцце, бураломе, скошанай траве. Іх любімае месца — узлесак, дзе яны нападаюць на грызуноў, зайцоў, ліс, ваўкоў, дзікоў. Але з «дапамогай» тых жа грызуноў ці дробных жывёл кляшч можа аказацца і на вашым дачным участку, дзе таксама фіксуюцца ўкусы. Дарэчы, кляшчы распаўсюджаны па ўсёй планеце, іх знаходзілі нават на пінгвінах у Антарктыдзе.

Звычайна кляшчы знаходзяцца ў траве на вышыні 30–40 сантыметраў. Ёсць выпадкі, што яны могуць забірацца на вышыню да 1,5 метра, але такое сустракаецца рэдка. Тое, што кляшчы маюць крылы і злітаюць на сваю ахвяру з дрэваў, — памылковы погляд. Хутчэй за ўсё ў такім выпадку кляшча бляюцца за аленавай крывасоскай (або ласінай вошшу). Затаіўшыся ў траве, кляшч чакае гаспадара ў так званай

позе «таго, хто моліцца». Гэтыя членістаногія добра рэагуюць на пахі і адчуваюць цяпло цела жывёл ці чалавека. Але яны не могуць пераадолець вялікія адлегласці.

— Добра, калі за ўсё жыццё кляшч прапаўзае дзесяць метраў, і хуткасць яго руху вельмі нізкая. Звычайна ён жыве і размнажаецца ў адным месцы, — раскажае Дзмітрый Галоцкі.

На ўсіх стадыях свайго развіцця (лічынка, німфа і палаваспелая асобіна) кляшчы нападаюць на ахвяр і сілкуюцца крывёй. Дарэчы, у галодным стане кляшч можа знаходзіцца да года.

Якую ж небяспеку для здароўя тояць укусы гэтых насякомак? Яны заражаюцца ад жывёл і да 5–6 пакаленняў перадаюць хваробу сваім нашчадкам. Чалавеку кляшчы могуць перадаваць да дзевяці ўзбуджальнікаў. Паводле статыстыкі, каля 20% гэтых членістаногіх заражаны барэліэзам і каля 10% — энцефалітам. Але ўкус нават хворага кляшча не абавязкова прывядзе да заражэння, імавернасць — каля 50%, хоць меры перасцярогі прымаць усё ж важна.

Па-першае, яны заклочваюцца ў тым, каб пазбегнуць кантакту з гэтымі членістаногімі. Па магчымасці варта не хадзіць у тых месцах, дзе могуць знаходзіцца кляшчы. Звычайна ў лесе гэта сцэжкі жывёл. Таксама трэба добраапрацаваць тэрыторыі: прыбраць апаляе лісце на прысядзібным участку, буралом, скошаную траву. Збіраючыся ў лес, варта выбіраць глухое адзенне з манжэтамі, па

жандын прымяняюцца іншыя прэпараты, ім варта звярнуцца да доктара. Калі за 72 гадзіны не паспелі правесці прафілактыку, трэба звярнуцца да ўрача, які прызначыць лячэнне, што ў сярэднім цягнецца два тыдні. Пасля гэтага варта на працягу месяца назіраць за сваім станам: калі павысіцца тэмпература, на целе з'яўляцца плямы, звяртацца да ўрача.

Да якіх наступстваў можа прывесці ігнараванне хіміяпрафілактыкі пасля укусу, раскажа **намеснік галоўнага ўрача гарадской клінічнай інфекцыйнай бальніцы Мінска, кандыдат медыцынскіх навук Святаслаў ВЕЛЬГІН:**

— Самая распаўсюджаная хвароба — скурная форма кляшчавога барэліэзу. Спачатку ў месцы укусу з'яўляецца пляма, якая праз некалькі дзён распаўзаецца, — гэта так званая мігрыруючая эрытэма. Варта адразу ісці да інфекцыяніста, ён прызначыць лячэнне. У 90% выпадкаў пацыент папраўляецца. Але з розных прычын можа надысці наступная стадыя хваробы, калі паражаюцца саставы, нервовая сістэма, з'яўляюцца нейрапатыя, менингіты і іншае. Стан востры, але і ён вылечваецца. У некаторых выпадках можа наступіць і трэцяя стадыя, калі мішэнаю становіцца пэўны орган — сустаў, скура і іншае. Але такое здараецца надзвычай рэдка.

Часам заразіцца можна і кляшчавым энцефалітам. Штогод у Мінску рэгіструецца каля 17–19 такіх выпадкаў.

— На працягу першых 7–10 дзён назіраецца грыпападобны сіндром. Потым усё праходзіць. А праз 10–14 дзён наступнае другая хваля — з прыкметамі менингіту: моцным галаўным болем, светлабоязнем, тэмпературай. Такі сур'ёзны стан патрабуе неадкладнага ўмяшання медыкаў.

Насцяжыце на дадзеным у лабараторыю не трэба. Пры гэтым важна ў першыя 72 гадзіны пасля укусу правесці спецыфічную хіміяпрафілактыку. Гэта адна таблетка даксіцикліну (200 мг), якая прымаецца аднаразова.

— Як правіла, гэты препарат знішчае ўсіх узбуджальнікаў, акрамя энцефаліту, — тлумачыць Дзмітрый Галоцкі. — У дзвюх выпадках з манжэтамі, па

Насустрэч

ДАЗВОЛЬЦЕ ІМ БЫЦЬ ТАКІМІ, ЯК УСЕ

Хутка ў Беларусі з'явіцца пасада персанальнага асістэнта для людзей з інваліднасцю

ГЭТУ вясну чакалі многія бацькі дзяцей з сіндромам Даўна. Яны кожны дзень стараюцца адаптаваць сваіх сонечных малых да жыцця ў грамадстве. І іх намаганні былі не марныя.

Сёння па ўсёй рэспубліцы адкрытыя цэнтры ранняга ўмяшання і цэнтры карэкцыйна-развіццёвага навучання і рэабілітацыі, стараюцца інклюзіўныя групы ў дзіцячых садках і класах у школах, якія дапамагаюць бацькам выходзіць асаблівых дзіцяч. У красавіку зроблены яшчэ адзін крок да адаптацыі людзей з інваліднасцю ў грамадстве. У парламент накіраваны праект закона «Аб правах інвалідаў і іх сацыяльнай інтэграцыі», у якім прадугледжана пасада персанальнага асістэнта інваліда. Аб гэтым паведаміла **Алена ЦІТОВА, старшыня грамадскага аб'яднання «Беларуская асацыяцыя дапамогі дзецям-інвалідам і маладым інвалідам»,** падчас канферэнцыі, прысвечанай людзям з сіндромам Даўна.

— Я сама маці хлопца з абмежаванымі магчымасцямі, — сказала Алена Цітова. — Таму кожнай клеткай разумна бацькоў дзіцяці з асаблівасцямі. Асноўная наша задача — выхаванне і адаптацыя дзіцяці ў грамадстве. Але што далей, калі яго падрастуе? Дзе знаходзіцца магчымасці для яго адаптацыі? Шэсць гадоў таму мы сутыкнуліся з цяжкасцямі ў гэтым кірунку. І вось тады з'явілася ідэя праекта «Мой шанец» — суправаджальнае працаўладкаванне.

У рамках праекта заняты два спецыялісты-асістэнты па працаўладкаванні. Яны — быццам бы сувязь паміж цэнтрам за-

нятацы, які накіроўвае людзей на работу, і прадпрыемствам. Асістэнты кантактуюць не толькі з чалавекам з інваліднасцю, але і з калектывамі, дзе ён будзе ўладкаваны. За шэсць гадоў існавання праекта было працаўладкавана больш за 50 чалавек з інваліднасцю.

Цяпер дзякуючы замацаванню пасады асістэнта ў заканадаўстве такія памочнікі з'явіцца па ўсёй рэспубліцы. Яшчэ больш людзей з інваліднасцю змогуць уладкавацца на працу. «Тым больш досвед паказвае, што наша грамадства ўжо да гэтага гатова», — кажа Алена Цітова.

Гэта пацвердзіў і **Васіль ПАУЛІКАУ, які мае сіндром Даўна:**

— Я з'яўляюся супрацоўнікам гатэля «Рэнесанс». Мне вельмі пашанцавала, што я стаў удзельнікам праекта па працаўладкаванні. Спадзяюся, што мая дзяўчына таксама знойдзе працу і зможа рэалізаваць сябе. Вераніка АРЦЁМ, спецыяліст па рабоце з персаналам гатэля «Рэнесанс», раскажала, што Васіль працуе ў іх ужо больш за год. Першы час асістэнт, прызначаны Беларускай асацыяцыяй дапамогі дзецям-інвалідам і маладым інвалідам, дапамагала Васілю адаптавацца і наладзіць камунікацыю з супрацоўнікамі. Але першае рабочае месца яму не падшыло: «Ён працаваў у сталовай, там трэба было рабіць усё хутка, а Вася прывык ставіцца да працы старанна і дакладна. Яму проста не падшыло тэмпу, і мы яго перавялі на іншую пасаду. Зараз ён займаецца паліроўкай бакалаў і сталовых прыбораў. Вася ідэальна робіць сваю справу, нават лепей за тых, хто займаўся гэтым раней. Наконт яго дзяў-

чыны... Завуць яе Алесь. У сувязі з некаторымі яе асаблівасцямі мы разумеем, што не ўся праца можа падыходзіць Алесі, таму пакуль думаем і шукаем варыянты. Нам важна не проста даць ёй рабочае месца, трэба, каб работа ніякім чынам не адбілася на яе здароўі».

Увогуле, трэба прыкласці яшчэ шмат намаганняў у кірунку адаптацыі грамадства да жыцця побач з людзьмі, якія маюць інваліднасць. Бо сёння для многіх яшчэ паўстае пытанне: сіндром Даўна — гэта асаблівасць ці дэфект?

Успомнім гісторыю ў Жлобіна, якая ўзрушыла грамадства: 32-гадовая жанчына адмовілася ад сваёй дачы, бо ў той быў сіндром Даўна. Магчыма, гэта гісторыя не была б такой вядомай, калі б маці «сонечнай» дзяўчын-

кі зрабіла гэта ціха, як робяць многія. Але жанчына вырашыла: у тым, што ў яе нарадзілася такое дзіця, вінаваты ўрачы, якія, маўляў, не папярэдзілі яе загадзя, хоць скрынінг, які робіцца на пачатку цяжарнасці, не выявіў праблем з дзіўчынкай. Але жанчына не змагла прыняць сваю дачку...

— У кожнага чалавека ёсць свае асаблівасці, — разважае **Таццяна ЕМЯЛЬЯНЦАВА, вядучая навуковы супрацоўнік РНПЦ медыцынскай экспертызы і рэабілітацыі, урач-псіхіятр, псіхатэрапеўт.** — Галоўнае, ведаць гэтыя асаблівасці і разумець, як дапамагчы. Бацькам неабходна выходзіць у першую чаргу асобу, якая можа быць самастойна. Дзеці з сіндромам Даўна звычайна маюць некаторыя асаблівасці псіхала-

гічнага развіцця. Рэдка здараецца, што чалавек з сіндромам Даўна нараджаецца з разумай адсталасцю. Некаторыя парушэнні можна заўважыць з нараджэння, напрыклад такі малы

не зусім рэагуе на прысутнасць бацькоў, ён можа быць больш капрызным, не арганізаваным у сваёй дзейнасці. Таму вельмі важна такім дзецям наведваць дашкольныя і школьныя ўстановы. Гэта з дзяцінства прывучае іх кантактаваць у грамадстве. Досвед паказвае, што дзеці, якія не наведвалі, напрыклад, дзіцячы садок, цяжэй адаптуюцца да школы. Гэта трэба разумець не толькі бацькам, але і выхавальнікам, якія прымаюць дзіця ў сваю групу. Яшчэ та-

кіх малых хваліць хваліць (хаця хваліць важна ўсіх дзяцей), абдымаць іх і цалаваць, даваць магчымасць не адчуваць сваіх асаблівасцяў, дазваляць ім быць такімі, які ўсе. Калі грамадства

далее змяняць сваё стыгматызуючае стаўленне да такіх людзей, усім будзе лепей. Як псіхатэрапеўт часта бачу, што бацькі застаюцца ў сацыяльнай адзіноце са сваім дзіцем. Неабходна, каб яны мелі падтрымку ад грамадства».

Але **Вера ХІТРУК, дырэктар Інстытута інклюзіўнай адукацыі Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка,** лічыць, што праблема не толькі ў падтрымцы грамадства.

— Сёння яшчэ можна пачуць, што адна школа інклюзіўная, другая — не, — разважае яна. — Так не павінна быць. Інклюзія — гэта ўлік асаблівых адукацыйных магчымасцяў, якія працягваюцца ў асаблівых умовах, і ён павінен быць створаны ў кожнай установе адукацыі. Прынцып інклюзіі павінен пранізваць усю адукацыйную сістэму: дашкольныя, школьныя і прафесійна-тэхнічныя ўстановы. Надышоў час прадаманстваў такую якасць беларусаў, як талерантнасць».

«Прынцып інклюзіі павінен пранізваць усю адукацыйную сістэму: дашкольныя, школьныя і прафесійна-тэхнічныя ўстановы. Надышоў час прадаманстваў такую якасць беларусаў, як талерантнасць».

— Сёння яшчэ можна пачуць, што адна школа інклюзіўная, другая — не, — разважае яна. — Так не павінна быць. Інклюзія — гэта ўлік асаблівых адукацыйных магчымасцяў, якія працягваюцца ў асаблівых умовах, і ён павінен быць створаны ў кожнай установе адукацыі. Прынцып інклюзіі павінен пранізваць усю адукацыйную сістэму: дашкольныя, школьныя і прафесійна-тэхнічныя ўстановы. Надышоў час прадаманстваў такую якасць беларусаў, як талерантнасць. А гэта паважлівыя адносіны да іншых, да нейкіх асаблівасцяў людзей. Людзі з інваліднасцю павінны мець магчымасць натуральна ўпісвацца ў грамадскую жыццё. Для педагогаў жа мусяць стаяць такое пытанне: як асаблівасць маленькага чалавека працягваюцца ў адукацыйнай магчымасці і як стварыць для яго умовы?

Такімі умовамі могуць быць самыя розныя варыянты і падыходы: гэта і суправаджэнне, і адаптацыя зместу адукацыі, і адаптацыя метадыкі, з якой працуюць настаўнікі. У нас ужо ёсць падрыхтаваны рэсурсы настаўнікаў-дэфекталагаў, якія актыўна працуюць у спецыяльнай адукацыі, але трэба змяняць

кампетэнцыі ёсць, лічыць Вера Хітрук. Асноўная задача — навучыць іх імі карыстацца. Не толькі выконваць інструкцыі і метадычныя рэкамендацыі, а навучыць думаць! Педагог — гэта прафесія, у якой пастаянна трэба думаць. І калі настаўнікі навукаў гэта рабіць, яны зразумеюць, што кампетэнцыі ў іх ёсць, толькі яны чамусьці былі складзены «ў камодзе». Трэба ведаць, якую шэфлядку ў які час і ў якім месцы трэба адкрыць, каб гэта адпавядала той адукацыйнай магчымасці, якая рэальна ёсць у дзіцяці.

Дзяржава шмат робіць для таго, каб стварыць умовы для паўнаважнага жыцця людзей з сіндромам Даўна. Але спецыялісты ўпэўнены, што наперадзе яшчэ шмат работы. Аднак, калі гаварыць аб умовах, якія былі 20 гадоў таму і цяпер, то прагрэс відавочны. Напрыклад, ужо практычна ніхто не скажа пра чалавека з сіндромам Даўна зневажальна: «даўн». У радзільнях не прапануюць адмовіцца ад «сонечнага» немаўляці, а проста даюць інфармацыю, куды звярнуцца, каб павысіць свае кампетэнцыі ў выхаванні такіх дзяцей. Усё часцей можна ўбачыць гэтых малых на дзіцячых пляцоўках і ў гуртках па інтарэсах. Магчыма, таму многія не зразумелі сям'ю са Жлобіна, якая адмовілася ад дзіцяці толькі таму, што яго нарадзілася «сонечным».

Наталля ТАЛІВІНСКАЯ, Фота Таццяны ТКАЧОвай.

Жыццёвінкі

Даваць і браць

УСПАМІН

Надоечы Сяргей Мурашоў ехаў у маршрутчы з Гомеля ў Доўск. Даўнавата не выбіраўся на сваю малую радзіму, гады два нават на Радаўніцу не атрымліваўся трапіць — работа не адпускала. І вось неяк выбраўся ў родны мясціны. Тут якаясьці сітуацыя так склалася, што ў школьнага сябрака быў дзень нараджэння, круглая дата, і ён цвёрда расказаў: «Паеду! І друга павіншую, і па родных сцэжках пахаджу...»

Маршрутка лёгка каціла па шашы, пасажыраў у салоне было не вельмі каб, па дарозе нікога не падбіралі, бо каго падбіраць, калі наогул жывую душу рэдка стрэнеш: вымерлі вёскі — як адна. А Мурашоў моўчы дзівіўся на краявіды, што прабягалі перад ягонымі вачыма. Чым далей ехаў, тым больш чалавеку рабілася нікаквата — чамусьці сёння нібы ўпершыню ён ўбачыў, што амаль цалкам змянілася дарога. Не пазнаць яе. Нібы чалавека, які толькі што быў у адным адзёні і раптам пераапрагнуўся, і адразу стаў іншым да непазнавальнасці. Там, дзе некалі былі вёскі, — роўнае поле. У Халоччы, праўда, засталася адна хата. Кажуць, там дажываюць век старыя. Не пагадзіліся пераехаць. І шчы ў Халоччы — помнік салдату-вызваліцелю, яго можна было разгледзець праз галіны дрэў. Дом культуры, які стаяў побач, разабралі і добра, калі некуды перавезлі. Чарнобыль, забрыкай яго камар, набэдакурыў, нягоднік!

Мурашоў прыгадаў мінулае, той час, калі ў яго былі малымі два сыны і яны дружнай сямейкай вельмі часта ездзілі па гэтай дарозе да старых бацькоў — памагалі тым па гаспадарцы, вядома ж. Дзеці ёсць дзеці: яны не зважалі на тое, свае гэтыя месцы ці не, а любым чынам лезлі да акна — каб глядзець, як хораша за тым аўтобусным акенцам, як прыгожа навакол! І яшчэ быў занятак у ягоных сыноў — лічыць хаты, што вынырвалі перад іх вачыма на працягу ўсёй дарогі. «Сто пяць... сто сорок... Не, сорок тры! А я кажу: сорок дзве!» Было, што збіраліся, адзін аднаго даркаралі, высвятлялі ледзьве не да слёз, хто вінаваты. Бацька супакойваў сваіх сыноў, сучаў тым, што не апошні раз яны едуць да дзядулі з бабуляй — будзе магчыма сьце пералічыць хаты зноў.

На зваротнай дарозе хлапцускі сталіся прыбіццка на другі бок аўтобуса — каб палічыць і тых хат, што белгі ім насустрача па дарозе на Гомель. Іх таксама набірала сьце вельмі многа!

Цяпер Мурашоў не помніць, колькі тады налічылі хат ягоныя сыны па абодва бакі дарогі. Шкадуе, што не запісаў.

А яшчэ больш шкадуе ён, што зусім няма хат...

І няма ягонай дарогі дадому, той дарогі, да якой некалі прывык і лічыў яе самай прыгожай і па-чалавечы ўтульнай. З абсталёванымі прыпынкімі. З крамамі і сціплымі буфетамі. З людзьмі, у рэцэ рэшт, якія некуды ехалі-спяшаліся. Цяпер іншая дарога. Без людзей і хат. Трапіла пад пліў і шмат дрэў. Не проста так адразу прызнаць і прыняць яе. Пакуль што падаецца дарога чужой. І не прычэнь.

Таму неяк сумна Мурашоў. Балюча на душы і сэрцы ад гэтага ўспаміну... Калі толькі час вылучыць. На яго ўсё надзея.

АРТЫСТ

Пятра Карпавіча застаю на двары. Стары нешта габлюе. Мяне сустрэкае ветла і ў той жа час крыху буркліва: «А, прыехаў! Чаму ж не патэлефанаваш? Я б прыбраўся хоць...» Ён акідае сябе прыдзірлівым позіркам: маўляў, бачыш, у чым я — у старых пантофлях і параваных партакх. Супакойваю чалавека: ды кінь ты, дзядзька! Цяпер вунь моладзь у горадзе так апранаецца, яшчэ і горш, бывае, і лічыць гэта нават шыкоўным прыкідам, так што, дружа, не зважай на тое, што на табе, галоўнае ўсё ж — што ў цябе ў сярэдзіне. А там — поўны парадак: дабрэйшага чалавека пашукаць трэба! «Ды не, — кажа, — я з табой не згодны... Пазней паведаю — чаму... Праходзь, праходзь у хату...»

Праходзім, сядзем за стол, сьнедаем: я прыехаў хоць і перад самым абедам, але, як высвятляецца, сёння ні ў мяне, ні ў гаспадары гэтай утульнай хаты яшчэ і макаўкі не было ў роце. Запрацаваліся.

Крадком кідаю вока на рамку з карткамі, што вясце на сцяне насупраць. Прываблівае погляд адзін здымак — на ім Пётр Карпавіч

у абрадавым адзёні, густа аздобленым прыгожым нацыянальным беларускім арнамантам. Стаіць рукі ў бокі, заліхвацка ўсміхаючыся на твары — ну сапраўды артыст! Яго, дарэчы, так і завуць у вёсцы: артыст. А чаму здзіўляецца, калі ён шмат гадоў спяваў у раённым вальна-інструментальным ансамблі «Сустрэча». У раёне нават назвалі яго некалі залатым голасам, а з канцэртамі аб'ездзіў мой знаёмы шмат навакольных вёсак. Ды што вёсак! Кожны месяц у санаторыі, які паблізу, ВІА даваў канцэрт. Па білетах, вядома. Грашы невялікія, бо за арэндну памышкання плаціць трэба было, падатак той жа, але на ласункі ўнукам і на паліва для легкавушкі хапала. Ды і каб сваёй кабеце на восьмага сакавіка падаваць што, не трэба было ў яе прасіць грошай: адкладваў патроху з кожнага канцэрта.

— Я ж, братка, неяк у санаторыі, а там люд, ведаеш жа, і здалёкі прыезджык бывае, нават з Масквы і Санкт-Пецярбурга, — апавядае

Пётр Карпавіч, — неяк праспяваў «Вераніку», а пасля канцэрта да мяне падыходзіць такі піжоністы на выгляд дзядзюк і зацяпляе: «Вось калі праспяваеш так гэтую песню чыстым голасам, на адлегласці працягнутай рукі ад мяне, тады паверу, што ты спявак. А то прывыклі пад фанеру! Ведаем вас, артыстаў!» Нічога не заставалася рабіць — праспяваў. Чалавек жа прасіць. Трэба яму даць тое, чаго ён хоча. Бяра. Не шкада. Тады ён паіскае мне руку і лагодна кажа: «Малычына! Цяпер веру, што ты артыст!»

Калі выбраліся з-за стала, я падзякаваў гаспадару і гаспадыні Ганне Сідараўне за гасціннасць, а Пётр Карпавіч прыгадаў яшчэ адзін выпадак са сваёй канцэртнай рукі ад мяне.

— Пасля канцэрта падыходзіць да мяне адзін зноў жа салідны мужчына, які потым высветлілася, з Расіі, і кажа: «А чаму ў вас штаны пакамечаны... Асабліва ззаду?» Ды гэта, кажу, сёння мы другі канцэрт даём... Першы ў горадзе быў, дык у машыне прасядзеў амаль паўдня, чакаў гэтага канцэрта. А ён прышчэпае так зацяпляе: «Гледзач не павінана цікавіць, дзе вы сядзелі і колькі часу. Артыст перад ім павінен заўсёды быць як з іголкай!» Нічога не заставалася, як напрасіць прабачэння. А чалавек той прызнаўся, што ён працуе ў філармоніі аднаго абласнога цэнтру.

Вось, аказваецца, чаму Пётр Карпавіч так прыдзірліва агледзеў сябе з ног да галавы, калі я захапіў яго нечакана на двары, і крыху нават засаромеўся: прабач, бо не чакаў... Пакуль я гаманіў з Ганнай Сідараўнай, гаспадар адлучыўся ў другую палову хаты, а калі вярнуўся адтуль — я не пазнаў яго: перада мной стаяў Пётр Карпавіч у чысценькім, акуратненькім касцюмчыку і ў белай кашулі. Хоць зараз на сцэну!

Я, прызнаюся, паапладзіраваў артысту. Шчыра падаваўся за гэтага чалавека, бо ён, заўважце, умее не толькі браць, але і даваць... А такое не кожнаму дадзена, пагадзіцеся.

БЯДА

Старая Макарыха дажывала век адна. Даўно ўжо няма яе на гэтым свеце, але я іншы раз успамінаю бабульку-суседку, і ўспаміны гэтыя надта светлыя, цёплыя і — вясёлыя. Хоць сама

яе не прыгадаю, каб бачыў калі ў светлым ці якой-небудзь прыстым, вясёленькім адзёні. Відачы, ёй не было куды апрацца па-святотчанаму, а таптацца па двары і агародзе можна і ў тым, што ёсць і ў чым табе зручна. Не цаца. Ды калі і запэкаецца адзежа, то на цёмнай апрашчы не так відаць бруд той.

Тады-сяды наведвалі старую дочку, іх у яе тры, усе замужам, жывуць у адным горадзе. Нейк прыехалі ўсе разам — і дочкі, і зяці, і ўнукаў плойма. Хто чым займаецца. Толькі палічыла старая, не тым, чым трэба. Дзеўкі — добра, у ягады пайшлі, хоць маглі б і градкі спярша прапалоць. Кажуць, не хвалюйся, матуля, заўтра ўсё зробім. Некаторыя дзеці таксама з імі ў лес гайсанулі, а тых, што засталіся, носяцца па вуліцы, які угарэны — гэта так лічыць яна, Макарыха. Зяці пасеклі дрывы, зрабілі гэта хуценька, склалі іх у хлёпчыку акуратненька і рукамі паіраоць, хітруны: матуля, цешча наша дарагая, хвалі за працу. Заслу-

жылі. Яна і пахваліла, сціпла сказала: «Малычы, дзеці мае. Адпачніце». Ну, калі цешча загадае адпачыць, то чаму і не. Тым больш што крама за два крокі. Сядзяць у хаце малайці староі Макарыхі, віно п'юць — раз-пораз хто-небудзь з іх нырае ў дзверы крамы і вяртаецца з чарговаі пляшкы. Усё гэта бачыць старая. Нервуецца. У сярэдзіне кошы скрабуць. А сказаць, каб асабліва не ўцягаліся ў п'янку, не асьмелваецца — не сыны ж, а ўсяго толькі зяці. Свае-чужыя, адным словам, людзі. «Што б такое прыдумаць, каб адраваць іх ад стала?» — думае Макарыха і неўзабаве знаходзіць тое, што шукала. Яна вяртаецца ў хату з двара, войкае і рукамі пляскае: «Што ж гэта робіцца, га?! Вы тут седзіце, зячэчкі, а палісаднік забур'юся. Стаяў-стаяў, і лёг. Плазам. Ай-я-яй! Вось паедзеце ў яго горад, а хто ж мяне палісад адрамантуе? Ай-я-яй! Бяда! У мяне ж там кветкі, то куры, халеры, усё выдзеруць». Хлопцы моўчы пераглынуліся, узнімаюцца з-за стала, выходзяць. Праўда, ляжыць паркан. Усе чатыры слупкі таксама побач. І чаму гэта палісад раптам паляцеў? Ні ветру ж, нічога... Чым яму жыццё не спадабалася, што набраўся нахабства і ляснуўся? Падыходзіць сусед Цімох, пытае: «А навошта гэта ваша цешча палісад паваліла? Доўга трэсла яго, туды-сюды шкумтала, хістала, але свайго дамаглася. Хіба ж вас не магла напрасіць? Што, хлопцы, новы будзеце рабіць?» Зяці нічога не адказалі Цімоху, а толькі гучна ўсміхаюцца: ну, цешча! Ну, малычына! Дадумацца ж! Аднак ёй нічога не гавораць, а прымаюцца за работу. Да вечара палісад быў адноўлены. Па чарзе зяці паспрабавалі, ці надзейна стаіць. Яшчэ як надзейна! Цяпер ніхай паспрабае забур'юць яго наша Макарыха і любая цешча! Не атрымаецца!

Апошні раз я бачыў Макарыху, калі чарговы раз прыехаў да бацькоў. Пайшоў у калодзеж па вадзю, вядзёрцамі, а бабулька стаяла перад высокім парогам і кідала дрывы ў сэнцы — цурку за цуркай, бо з бярэзем, які здагадаўся, падняцца па прыступках было ёй ужо няк. Старая паглядзела на мяне, мы павіталіся кіўком, і яна распачна, сумна і бездапаможна прамовіла: — Бяда.

І ўслед за цуркамі схавалася ў сэнцах. Васіль ТКАЧОЎ.

Каб улётку ўдасць ласавацца буйнымі духмянымі трускалкамі, вясной варта ўдзяліць ягадам трохі клопату і ўвагі.

- 1. Агледзеце трускалчаную градку. Калі некаторыя расліны загінулі (няма ні адной жывой пушышкі), — выдзіце іх. Калі нейкія кусты вылезлі наверх, іх трэба заглябіць, але акуратна, каб «сэрцайка» (цэнтральная пушышка) не апынулася пад зямлёй.
2. Абрэжце секатарам усё карычневае лісце і спаліце яго. Не варта выкарыстоўваць пры гэтым граблі (ні звычайныя, ні веерныя) — выпадкова можна вырваць кусты, якія дрэнна ўкараненыя.
3. Раскідайце па градцы мінеральныя ўгнаенні з разліку 50 г/м². Выкарыстоўвайце спецыялізаваныя ўгнаенні для трускалак або комплексныя (нітрафоскі). Можна выкарыстоўваць асобна карбамід (50 г/м²), падвойны суперфасфат (40 г/м²) і калійную селетру (або сульфат калію, 30 г/м²).
4. Падрыхціце асяржонка матыякаі самы верхні пласт глебы, памятаючы пра тое, што ў трускалак паверхневае размяшчэнне каранёў і іх лёгкія пашкодзіць. Адначасова вы закладзеце мінеральныя ўгнаенні ўглыб глебы.
5. Замульчыруйце градку кампостам або перагноем (на 2-3 см), не засыпаючы пры гэтым «сэрцайкаі» кусты. Не ўкладвайце саламяную падсцілку адразу на пачатку вясны, паколькі яна моцна запавольвае праграванне глебы пад трускалкамі і затрымае атрыманне ўраджая.
6. Старанна апырскаяйце расліны растворам прапарату ад любы акарыціід (прапарат супраць кляшча). Пры апрацоўцы

старайцеся трапіць саставам на ўнутраную паверхню лісця і на зямлю пад трускалкамі. У якасці альтэрнатывы спецыялізаваным сродкам можна выкарыстоўваць раствор марганцовай ў кіпені. Робяць насычанае ружовае раствора і пераліваюць яго ў палівачку. Падрыхтаванай вадкасцю праліваюць (абавязкова праз рассяяльнік лейкі) куцікі і глебу вакол.
7. Не турбуецца аб тым, што расліна будзе абварана. Прайшоўшы праз пераліў у лейку і сутыкнуўшыся з ранішнім халадом, кіпень астудзіцца якраз да патрэбнай трускалкам 65 °С.
8. Калі стаіць сухое надвор'е, добра праціце градку.
9. У пачатку мая (ці ў сярэдзіне, у залежнасці ад надвор'я), калі зямля прагрэецца

- 10. Не забывайце багата паліваць плантацыю з трускалкамі, яны вельмі дрэнна пераносяць засуху.
11. У сярэдзіне мая апрацуйце трускалкі прапаратам для прафілактыкі гніляў. Паўтарыце апрацоўку ў пачатку чэрвеня.

Звярніце ўвагу

Градку можна замульчыраваць чорным укрыўным матэрыялам, зрабіўшы ў ім прарэзы для кустоў. Аднак майце на ўвазе, што адначасова трэба прымаць меры па барацьбе з мурашкамі, якія ахвотна пасяляюцца пад хованкай.

ЧЫМ ПАДКАРМІЦЬ РАСАДУ ТАМАТАЎ, КАБ ЯНА СТАЛА ТОЎСЦЕНЬКАЙ

Дужыя, трохі прысадзістыя куцікі памідораў — мара кожнага дачніка. Але часта бывае так, што расада замест таго, каб «таўсцее», наадварот, выцягваецца ў вышыню. Пры гэтым сцяблінка становіцца тоненькай, бледнай, лісты выцягнутыя — ну проста «пераросткі». І працаваць над не ў знешнім выглядзе расады!

Калі інтэнсіўна развіваецца надземная частка расліны, нязменна пакутуюць караньчыкі. Таму на дачы такія бледныя «пераросткі» вельмі доўга прывыкаюць да новых умоў, тут ужо не да ранняга ўраджая, не праралі б ўвогуле!

Першае, што прыходзіць на розум, — гэта падкарміць расаду. І правільна гэта, трэба сказаць. З адзінай агародкай: падкармліваць памідоры варта з розумам, пры гэтым упор рабіць не на азотамяшчальныя ўгнаенні, а на комплексны падыход.

Азот — штука добрая. Пры ўнясенні азоту ў глебу расліна становіцца «мя-

сцяса»: лісты радуецца памерам і колерам, сцёблы імкнучы ўзвыс, саі культуры растуць як на дражджах. Пры гэтым каранёвая сістэма не паспявае сфарміравацца так, каб утрымаць усё гэта «на сваіх плячах», — адсюль разыходжанне паміж развіццём вегетатывнай часткі расліны і развіццём яе каранёў.

Нам жа трэба, каб сцябло стала «працягам» развітога караня куста, менавіта з моцных караньчыкаў растуць дужыя, тоўсценькія, каржакаватыя сцяблінікі — тое, чаго мы, уласна, і дамагаемся. Таму кормячы памідоры комплексным (гэта важна) ўгнаеннем, якое змяшчае тры самыя патрэбныя элементы: азот (для «бацвінны»), фосфар (для караня) і калій (ён патрэбен якраз для таго, каб памідоры не выцягваліся, а пасля забеспечыць багатае цвіценне).

Калі і я падкармліваю расаду? Спецыялісты рэкамендуюць рабіць гэта тройчы за перыяд, пакуль таматы сядзяць у скрынях. Першы раз — пасля пікіроўкі. Другі раз — праз пару тыдняў

пасля першага разу. І трэці — перад высаджаннем таматаў у грунт.

Карыстайцеся комплексным ўгнаеннем, якое змяшчае не толькі асноўныя элементы харчавання, але і неабходныя для паўнаватраснага росту і развіцця мікраэлементы: цынк, магній, марганец, бор, жалеза, кальцый і іншыя.

«Фішкі» гатовых комплексных ўгнаенняў у тым, што яны змяшчаюць большасць неабходных таматам рэчываў у старанна падабранай дазіроўцы і ў лёгказасваляльнай форме. Ваша задача — купіць яго і пры падкармках дакладна прытрымлівацца інструкцыі.

Section containing dates, biographies, and news items. Includes 'Даты' (17 красавіка, 1899 год), 'Падзеі' (1932 год, 1940 год, 1984 год), and 'Людзі' (Мікалай Іванавіч Галяёнак, Герой Савецкага Саюза).

Section 'СЁННЯ' (Sun) with a table of sunrise/sunset times for various cities (Minsk, Vitebsk, Magilёў, Gomel, Brest) and a list of names (Pr. Veniamina, Georgiya, Ivana, Iosif, Mikalaya, K. Germana, Robert, Siyapana).

Section 'ЗАЎТРА' (Tomorrow) with a weather map of Belarus showing temperatures and weather conditions for various cities (Vіцебск, Гродна, Мінск, Магілёў, Брэст, Гомель) and a forecast for neighboring regions (Варшава, Кіеў, Рыга, Вільнюс, Масква, С.Пецярбург).

Section 'УСМІХНЕМСЯ' (Let's smile) with a cartoon illustration of a man working in a garden and a list of tasks related to spring gardening.

Section 'ЗВЯЗДА БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА' (Zvezda Belarusian Newspaper) with contact information, subscription details, and a list of phone numbers.